

www.humak.fi

Opinnäytetyö

Luovaa hulluutta ja sipulin joka kerroksia

Nuorisotyön välineitä osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen, uuden
perusopetuksen opetussuunnitelman toteutuksessa

Iida Viljakainen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma
(210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 4/2019

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Tekijä: Iida Viljakainen

Opinnäytetyön nimi: Luovaa hulluutta ja sipulin joka kerroksia, nuorisotyön välineitä osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen, uuden perusopetuksen opetussuunnitelman toteutuksessa

Sivumäärä: 70 ja 6 liitesivua

Työn ohjaaja(t): Marjo Kolehmainen, Virpi Ruuska

Työn tilaaja(t): Jyväskylän kaupungin nuorisopalvelut, Kasvun maisema –hanke

Nuorisotyön toimijoiden keskuudesta on tärkeää tuottaa aika-ajoin ajankohtaista tietoa. Opinnäytetyön tilaajana toimi Jyväskylän kaupungin nuorisopalveluiden Kasvun maisema-hanke, jonka tarkoituksena on luoda menetelmiä nuoren yksilöllisen polun vahvistamiseksi (Jyväskylän kaupunki 2019). Työssäni on kaksi keskeistä käsitettä, jotka ovat sekä koulun että nuorisotyön toiminnan keskiössä – osallisuus ja yhteisöllisyys. Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tutkia nuorisotyön kehittymisen mahdollisuuksia, uuden perusopetuksen opetussuunnitelman astuttua käytäntöön vuonna 2016. Työ pureutuu opetussuunnitelman yleisiin osiin, joissa osallisuus ja yhteisöllisyys ovat keskeisiä teemoja. Tavoitteena oli tuottaa ajankohtaista tietoa, liittyen nuorisotyön mahdollisuuksiin kehittyä peruskoulussa, uuden opetussuunnitelman myötä. Tavoitteena oli myös selkeyttää ja täsmentää nuorisotyön ajankohtaista roolia kyseessä olevan asian suhteen.

Kehittämistyön aineistonkeruumenetelminä ryhmälähtöistä yhteisöllistä ideointia, yksilöhaastatteluja sekä sähköistä webropol-kyselyä. Ryhmälähtöisessä yhteisöllisessä ideoinnissa kartoitettiin ajankohtaista tietoa kyseessä olevan asian suhteen, sekä ideoitiin ja pohdittiin nuorisotyön kehittymismahdollisuuksia koulunuorisotyöntekijöiden kanssa. Yksilöhaastattelu keräsi tietoa rehtorilta ja koulunuorisotyöntekijältä uuden opetussuunnitelman mahdollisuuksista ja vaikutuksista. Sähköisen webropol-kyselyn tarkoituksena oli kerätä tilaajan, toiminnallisen perusopetuksen paja-kokeiluun osallistuneelta koululta ajatuksia uudelta oppimisesta, opinnäytetyön keskeisistä teemoista sekä kokemuksia uudelta moniammatillisesta yhteistyöstä. Aineiston analyysissä sovellettiin teemoittelua.

Aineiston tuloksien perusteella voidaan sanoa, että osallisuus ja yhteisöllisyys ovat tunteeseen pohjautuvia kokemuksia. Yhteisöllisyys tuo turvaa ja osallisuus on vaikuttamista koulussa. Jokaisen koulussa toimivan aikuisen rooli esimerkkinä ja vastuunkantajana näiden toteutumisessa on tärkeä. Osallisuus vaatii aktiivista innostamista ja mahdollisuuksia tulla osalliseksi. Voidaan myös todeta, että uusi opetussuunnitelma antaa mahdollisuuksia, sekä luo rungon yhteistyön kehittämiseksi. Moniammatillisuuden korostaminen opetussuunnitelmassa avaa oven nuorisotyön toiminnalle aina opetustilanteisiin asti. Opetussuunnitelman muutos on vielä alussa, ja sen tuomat toimintatavat ovat vielä muotoutumassa. Nuorisotyöllä on tuoda peruskouluun läsnä olevia aikuisia, jotka osaavat kohdata ryhmän, sen yksilöt huomioiden. Nuorisotyöntekijästä voisi olla apua yhteisöllisyyden ja osallisuuden koulukohtaisten tavoitteiden, toimintojen ja arvioinnin suunnittelussa sekä toteutuksessa. Yhteisölliseksi kouluksi kasvaessa tarvitaan aktiivista vuorovaikutusta, aikaa ja vapaata yhteistä tahtotilaa. Tämä tarkoittaa, niin oppilaiden ja henkilökunnan välistä vuorovaikutusta, kuin moniammatillisessa yhteisössä jokaisen osaamisalueen tunnustamista tärkeäksi koulutyön kannalta. Onnistumiseen tarvitaan suunnittelun resursseja, kunnollista perehdytystä sekä asenteiden muutosta. Opetus- ja koulutyöstä täytyisi saada kokonaisuus, jossa kaikenlaisia menetelmiä hyödynnettäisiin moniammatillisessa yhteistyössä. Tämä työ tuo tietoa uuden perusopetuksen opetussuunnitelman tarkastelusta osallisuuden ja yhteisöllisyyden teemoista käsin. Se myös nostaa esille koulunuorisotyön uusia mahdollisuuksia ja muutoksen ajankohtaistaa tilaa. Työ on saavuttanut tavoitteensa ja tuo sekä tilaajalle että ammattialalle ajankohtaista tietoa.

Asiasanat: nuorisotyö, perusopetus, osallisuus, yhteisöllisyys, moniammatillisuus, koulunuudistus, yhteistyö

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Name of the Degree Programme

Author: Iida Viljakainen

Title: A creative madness and onions every coat – youth work's methods to participation and communality in basic schools new curriculum.

Number of Pages: 70 and 6 attachment pages

Supervisor(s): Marjo Kolehmainen, Virpi Ruuska

Subscriber(s): The City of Jyväskylä's youth services, Kasvun maisema –project.

The subscriber of this thesis is The City of Jyväskylä's youth services, Kasvun maisema – project. Purpose of the project is to make methods to strength a young person's individual path in education system.

My work has two key themes, participation and communality. These themes are in central position in both, school and youth work. The purpose of my thesis was to figure out possibilities to development youth work, because the new education curriculum was put in operation in 2016. In my work I focus on common parts of the education curriculum, where participation and communality are the key themes. The main target was to create current information about youth work's possibilities to development in school along with the new curriculum. The target was also to make youth work's current role in school clearer.

My thesis' data collecting methods were communal creation with a group, individual interviews and online webropol – survey. In this group discussion was mapped current knowledge about my thesis' targets and also created and reflected possibilities to development youth work with school youth workers. Individual interview collected information from the school's principal and youth worker about the new education curriculum's possibilities and effects. Online webropol – survey's purpose was to collect thoughts from the participant school about the new way of learning, thesis' key themes and experiences about taking part of this project and multi-professional cooperating. The analyzing method was picking up different themes from the data.

Because the results are from the data, it can be said that participation and communality are experiences based on feelings. Communality gives safety and participation is impacting in school. In order to these things to come true, it's important that every adult working in a school has take a role as an example and be responsible. To be fulfilled, participation requires active inspiring and possibilities to be part of the community. The new curriculum gives new possibilities to development cooperating. Because of the new curriculum highlights multi-professionalism, it's easier to youth work to act in school. The change of the new curriculum is still in the beginning and its methods are still forming. Youth work can bring adults that are present, who knows how to confront a group filled with individuals. If school needs help to achieve the participation's and communality's targets, youth workers can help with planning, functioning and assessmenting. If a school wants to be communal, it needs to have active communication, time and free shared ambition. This means communication between staff members and students and also in multi-professional cooperating, recognizing importance of every aspect. In order to succeed, it's needed to have resource in planning, decent orientating and change of attitudes. Completeness needs to be achieved in teaching – and schoolwork, where every kind of methods are taking advantage of.

This thesis brings new knowledge of participation and communality from the new education curriculum. It also brings out new possibilities of school youth work and changes current status. This thesis has completed its targets and brings current knowledge to both, subscriber and occupation.

Keywords: youth work, basic education, participation, communality, cooperating, school reform, multi-professionalism.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	6
2 TYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET	9
2.1 Tilaajan esittely: Kasvun maisema –hanke	9
2.2 Työn tavoitteet.....	10
3 OSALLISUUS JA YHTEISÖLLISYYS	11
4 OSALLISUUS JA YHTEISÖLLISYYS PERUSOPETUKSESSA	14
4.1 Koulun toimintakulttuuri ja sen muutos	15
4.2 Osallisuus ja yhteisöllisyys opetussuunnitelmassa	16
5 NUORISOTYÖN TAVOITTEET JA MERKITYS.....	19
6 NUORISOTYÖ KOULUSSA	22
7 TYÖN TOTEUTUS	24
7.1 Laadullinen tapaustutkimus	24
7.2 Kohti selvitystä ja menetelmien valintaa.....	24
7.3 Kehittämistyön menetelmät	25
8 TULOKSET.....	30
8.1 Osallisuus peruskoulussa.....	30
8.2 Yhteisöllisyys peruskoulussa.....	35
8.3 Muutoksen mökötyys ja mahdollisuus.....	38
8.4 Nuorisotyön osaaminen kouluympäristössä	43
8.5 Kokemuksia uudeltaisesta koulunuorisotyöstä hankkeen kautta	49
8.6 Unelmana päästä pois luokkahuoneesta ja yksinpuurtamisesta	50

9 YHTEENVETOA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	53
10 POHDINTA.....	56
LÄHTEET	59
LIITTEET	64

1 JOHDANTO

Muistatko omat peruskoulu vuotesi? Mikä merkitys aikuisen läsnäololla tai toiminnalla oli sinuun, kavereihisi tai koko luokkaa-ryhmään? Minkälaiset asiat jäivät kirkkaimpana kouluajoista mieleen? Niin – peruskoulussa ihminen viettää suurimman osan ajastaan elämänsä alkuvuosina, mutta pohtiiko kukaan alakoululainen koulun oikeaa tarkoitusta? Tuskinpa, minä en ainakaan miettinyt. Nyt jälkeinpäin, olen tajunnut sen kasvattavan meitä ihmisiä elämää varten. Itse näen koulun tehtävänä taata lapselle ja nuorelle perustaidot oppiaineissa, jotka tukevat myöhemmin yksilöä elämässä. Voisiko koulu olla enemmän kuin vain oppimista varten? On huolestuttavaa, että esimerkiksi lasten ja nuorten yksinäisyys ja mielenterveysongelmat nostavat päätänsä vähän väliä mediassa. Tulla kohdatuksi, kuulluksi ja ymmärretyksi, olla merkityksellinen osa jotain – meistä jokainen tarvitsee näitä osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksia. Nyt uusi opetussuunnitelma painottaakin näitä kahta (osallisuutta ja yhteisöllisyyttä) vahvasti perusteissaan.

Uuden opetussuunnitelman ydintä on kehittää koulun toimintakulttuuria. Tämä tarkoittaa esimerkiksi laaja-alaista oppimista; historiassa ei opita vain historiaa, vaan oppimisen sivussa koululainen oppii muitakin taitoja tai jopa useampaa oppiaineita yhtä aikaa! Laaja-alaisen oppimisen lisäksi, uusi opetussuunnitelma nojaa monimuotoisiin oppimisympäristöihin ja tapoihin. Opetussuunnitelman tavoitteena on tietenkin edelleen taata tarvittavat tiedot ja taidot nuoren elämään, mutta myös esimerkiksi vahvistaa oppilaan aktiivisuutta. Uusi opetussuunnitelma jakaa kuitenkin mielipiteitä. Esimerkiksi Ylen teettämän kyselyn mukaan suurin osa opettajista ei pidä uudistusta hyvänä, mutta yli 60% rehtoreista on sitä mieltä, että uudistus vie koulun toimintakulttuuria oikeaan suuntaan (Yle 2019). Asiaa on myös kritisoitu esimerkiksi emeritaprofessori Liisa Keltikangas-Järvinen (2018). Hänen mielestään nykyjärjestelmässä pärjäävät ne oppilaat, joiden vanhemmat ovat koko ajan mukana lastensa koulunkäynnissä.

”Vanhemmille ei tulisi antaa näin paljon vastuuta.” (emeritaprofessori Liisa Keltikangas-Järvinen 2018).

Keltikangas-Järvinen on huolissaan lapselta odotettavista tavoitteista, koskien esimerkiksi itseohjautuvuutta – syrjäytymisen siemen on hänen mielestään tällaisessa toiminnassa kylvetty. Hänen mielestään opettajilla ei ole tarpeeksi eväitä opettaa oppilaille sellaisia taitoja, joita uusi opetussuunnitelma vaatii. (Yle 2018.)

Opetushallituksen määriteltyä uudet perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet kiinnostuivat minua, miten muutokseen on Jyväskylässä vastattu, ja kuinka sen toteutus on järjestetty. Erityisesti monialaiset oppimisympäristöt ja monialainen yhteistyö kiinnostivat minua. Pohdin, voisiko koulua todella käydä eritavalla? Ja mikäli yhteistyötä muiden tahojen kanssa painotetaan, kuinka se onnistuisi? Mielestäni yhteneväisiä koulun ja nuorisotyön arvoja ovat kohtaaminen, nuorten aktivointi sekä osallisuuden mahdollistaminen. Opiskeltuani pian kuusi vuotta alaa, halusin lähteä pohtimaan alan kehittymistä, tutustumaan aiheeseen, joka on itselleni uusi tuttavuus, mutta myös yhteiskunnallisesti ajan hermolla. Näistä syistä halusin opinnäytetyössäni selvittämään, mitä uusi opetussuunnitelma tuo tullessaan nuorisotyön kehittymisen kannalta. Mitä taitoja nuorisotyössä on, jotka voisivat esimerkiksi edesauttaa jotakin opetussuunnitelman tavoitetta? Työni antaa vastauksia siihen, miten koulunuorisotyö nähdään ja koetaan ja mitkä sen mahdollisuudet ovat kehittyä.

Työni selvittää asiantuntijoiden ajatuksia kyseisestä aiheesta. Työni huomioi molempien keskeisten toimijoiden ajatukset. Kuulen työssäni koulunuorisotyöntekijöitä sekä koulun opetushenkilökuntaa ja rehtoria. On ollut mielenkiintoista pohtia, mitä kaikkea uutta olisi mahdollisuus luoda koulunuorisotyön keinoin. Kehittämistyö johdattelee lukijansa ensin teorian kautta työn vaiheisiin. Työssä esitellään kehittämistyön menetelmät joidenka kautta työ etenee aina tuloksiin ja johtopäätöksiin asti. Teorian kautta ymmärrys osallisuuteen, yhteisöllisyyteen, nuorisotyöhön ja opetussuunnitelmaan uudistukseen kasvaa. Työni jakaa tietoa siitä, mitä yhteistyö koulun ja nuorisotyön välillä on. Tietoperusta luo pohjan ymmärtää yhteys opetussuunnitelman uudistuksen ja

nuorisotyön välille. Täten voidaan tarkastella toimintakulttuurin muutoksen tuomia mahdollisuuksia nuorisotyölle kehittyä. Miten uusi opetussuunnitelma luo tilaa nuorisotyölle ja mitä koulun osallisuus ja yhteisöllisyys nyt ovat?

2 TYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET

Työ on opinnäytetyö yhteisöpedagogi opinnoissani. Ennen opinnäytetyöni tekoa, olen tehnyt opintoja sekä sijaisuuden työn tilaajalle, Kasvun maisema –hankkeelle. Yhteisen ideoinnin jälkeen päädyimme pohtimaan työn aihealueeksi uutta perusopetuksen opetussuunnitelmaa, sekä nuorisotyön mahdollisuuksia tukea ja edistää opetuksen tavoitteita. Opinnäyte on tehty jokaisen tutkimukseen osallistuneen anonymiteettiä kunnioittaen. Kappale käsittelee työn taustaa ja tavoitteita.

2.1 Tilaajan esittely: Kasvun maisema –hanke

Kasvun maisema on laaja ESR-hanke, jossa luodaan toimintamalleja nuoren yksilöllisen polun vahvistamiseksi moniammatillisessa yhteistyössä. Keskeisiä toimijoita ovat eri hallinnonalat, oppilaitokset, työelämä ja ammatilliset oppilaitokset. Työ perustaa työpajapedagogiikalle ja toiminnassa hyödynnetään Jyväskylän nuorten taidetyöpajassa kehitettyä toiminnallista ja kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen perustuvaa työpajamallia. Hankkeen työpajatoiminta on tarkoitettu 15-29 vuotiaille jyvaskyläläisille nuorille. Toiminta eroaa perinteisestä työpajatoiminnasta sillä, että pajat ovat sijoittuneet oppilaitoksen tai oppilaitoksen asuntolan yhteyteen. Toiminta tarjoaa tukea sosiaalisissa tai opintoihin liittyvissä tilanteissa, arjen ja elämän taitojen oppimisessa ja työllistymisessä. (Jyväskylän kaupunki 2019.)

Hankkeen toimintaa on siis erilaisten työpajatoimintojen järjestäminen ja toteuttaminen. Pajoja on Jyväskylässä yhteensä viisi (5). Ammatillisen koulutuksen jo käyneille ja valmistumassa oleville on tarjolla *Työelämävalmennus*, jonka tavoitteena on muun muassa nuorten työllistyminen. Työelämävalmennus toiminta koostuu yksilöohjauksesta sekä nuorten työpaikoilla tehtävästä työstä. Työpaikat ovat hankkeen yhteistyöyrityksiä ja -organisaatioita. Nuorten taidetyöpajan yhteydessä toimivalle perusopetuksen *Ysiplus-pajalla* voi suorittaa puuttuvia perusopetuksen opintoja ja miettiä

jatkosuunnitelmia 9. luokan jälkeenkin. Ysiplus-pajan toiminta perustuu jokaisen oppijan henkilökohtaiseen kohtaamiseen ja aktiiviseen vuorovaikutukseen. Jyväskylän kristillisen opiston asuntolan yhteydessä järjestettävään *Arjen taidot -pajaan* voivat hakeutua opistolla opiskelevat kohderyhmään kuuluvat. Nuoren näkökulmasta Arjen taidot -pajan tavoitteena on voimaantuminen, arjen ja elämän taitojen parempi hallinta. Tavoitteena on myös omien tulevaisuudensuunnitelmien selkiytyminen ja toteuttaminen. Gradia Jyväskylän koulutuskuntayhtymän yhteydessä toteutetaan *toisen asteen pajat*. Toiminta koostuu Vivo-valmennuksesta. Valmennus on tarkoitettu puutoamisvaarassa oleville toisen asteen opiskelijoille. Tavoitteena on estää opintojen keskeytyminen ja puuttua varhaisessa vaiheessa opintojen toteutumisen esteisiin. Vuoden 2018 alusta alkaen perusopetuksen kanssa yhteistyössä järjestetään *Topo*-toimintaa (toiminnallinen perusopetus). *Perusopetuksen* nivelvaiheen ja verkostojen kanssa yhteistyössä toimiva *paja*, jonka tehtävänä on soveltaa toiminnallisia menetelmiä erilaisissa ohjausympäristössä sekä yhdistää elämyskasvatusta peruskoulun uuden opetussuunnitelman toteuttamiseen perusopetuksen kontekstissa. (Jyväskylän kaupunki 2019.) Topo-toiminta on siis hankkeen toiminnoista lähinnä sellaista toimintaa, jota oppinnäytetyössäni tarkastelen.

2.2 Työn tavoitteet

Työn tavoitteena on ajankohtaisen tiedon tuottaminen, liittyen nuorisotyön mahdollisuuksiin kehittyä peruskoulussa, uuden opetussuunnitelman voimaantumisen myötä. Työssä asiaa tarkastellaan erityisesti osallisuuden ja yhteisöllisyyden kannalta, jotka ovat uuden opetussuunnitelman usein toistuvia teemoja. Tavoitteena on myös selkeyttää ja täsmentää nuorisotyön ajankohtaista roolia kyseessä olevan asian suhteen.

3 OSALLISUUS JA YHTEISÖLLISYYS

Työssäni on kaksi keskeistä käsitettä, jotka ovat sekä koulun että nuorisotyön toiminnan keskiössä. Luvun tarkoituksena on avata keskeisiä käsitteitä ja sekä lisätä ymmärrystä käsiteltävistä asioista. Luvusta saa tietoa siitä, mitä osallisuus ja yhteisöllisyys käytännössä ovat. Käsitteiden avulla pyritään hahmottamaan valittua ilmiötä ja kuvaillaan todellisuutta tiiviisti (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2019). Tämä on tärkeää, jotta voimme siirtyä seuraavassa luvussa tarkastelemaan käsitteitä opetussuunnitelmassa, sekä nuorisotyön osaamisalueena.

Osallisuus

Osallisuus on olemista, toimimista, osallistumista ja prosesseja erilaisissa suhteissa, joissa vapaudet ja oikeudet vaihtelevat. Tämä kaikki vaikuttaa toimijuuden mahdollisuuksiin ja rajoituksiin eli siihen, miten ihminen pystyy ja tulkitsee pystyvänsä vaikuttamaan resursseihinsa ja tarpeisiinsa (esim. Bandura 1977; Ford 1992: toimija-uskomukset; Thompson & Wildavsky 1986: selviytymisstrategiat). (THL 2017, 16.)

Osallisuus voidaan hahmottaa ”sisäkkäisinä kehinä”, jotka muodostuvat osallisuudesta a) omaan elämään b) vaikuttamisprosesseihin palveluissa, lähipiirissä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa sekä c) paikallisesta osallisuudesta, jossa pystyy liittymään erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin. Tämän lisäksi paikallinen osallisuus rakentuu mahdollisuudesta liittyä elämän merkityksellisyyttä ja arvokkuutta lisääviin vuorovaikutussuhteisiin, joissa pystyy vaikuttamaan resurssien jakamiseen. (THL 2017, 23.) Tarkastellessa oppilaiden osallisuutta koulussa, se tarkoittaa nuorten vaikutusmahdollisuuksia, ja sitä millaisia toimintarooleja heidän on mahdollista saada. Ylipäätään oppilaiden osallisuus on sitä, miten he voivat saada aikaan muutoksia koulun toiminnassa. (Kiilakoski 2014, 137.)

Yhteisöjen ja ihmisten osallisuutta on edistetty myös erilaisten hankkeiden kautta. Yksi hanke-esimerkki on Terveyden ja hyvinvointilaitoksen (THL) Sokra-hanke. Sokra on lyhenne sanoista ”sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke”. Hanke on tuottanut toiminnastaan videon, jossa erikoistutkija Anna-Maria Isola Isola (2017) tuo esiin osallisuuden osa-alueita ja keinoja, joilla edistää erityisesti kaikista heikoimassa asemassa olevien osallisuutta. Videolla kerrotaan, että osallisella ihmisellä on pääsy aineettomiin ja aineellisiin hyvinvoinnin lähteisiin, kuten toimeentuloon, ihmisten välisiin luottamuksellisiin vuorovaikutus-suhteisiin sekä olemaan yhteydessä omiin voimavaroihinsa kuten luovuuteen. Osallisuutta kokevalla ihmisellä on mahdollisuus vaikuttaa oman elämänsä kulkuun, elinympäristöön ja yhteiskuntaan. Osallistava työ voidaan jakaa joko työhön jossa osallisuutta edistetään liittyen a) henkilön omaan elämään, b) vaikuttamisen prosesseihin tai c) merkityksellisyyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin paikallisesti. (THL 2017.) Osallisuuden rakentuminen vaatii ammattitaitoa liittyen lasten ja nuorten tiedon arvostamiseen, vaihtoehtoisen toiminnan ja kommunikaation muotojen tunnistamiseen. Lisäksi siihen tarvitaan hyväksymistä ja mahdollistamista sekä toimijuuden rakenteellisten esteiden tiedostamista ja purkamista. (Peltola & Moisio 2017, 22–23.)

Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyyden yksiselitteisen määritelmän löytäminen tuntuu olevan haastavaa. Yhteisöksi voidaan sanoa elämänmuodon, aatteellisten tai taloudellisten päämäärien tai muun vastaavan perusteella kokonaisuuden muodostava ihmisryhmä tai yhteenliittymä, ja yhteisöllisyyden olevan tunnetta tällaiseen yhteisöön kuulumisesta. (Tuomi-Nikula 2016, 6.)

Yhteisö koostuu yksilöistä, joita usein yhdistää yhteinen tehtävä tai päämäärä. Yhteisössä yksilöt toimivat tavalla tai toisella yhdessä, mutta yhteisön olemassaolo ei kuitenkaan ole tae yhteisöllisyyden muodostumisesta. Yhteisöllisyys lisää yhteisön jäsenen sosiaalista pääomaa ja se vaatii syntyäkseen yhteisön jäsenten keskinäistä luottamusta, avointa kommunikaatiota, vuorovaikutusta ja osallistumista. Yhteisöllisyyden kehittämisessä yksilöiden tunteet ovat tärkeässä asemassa. Yksilön täytyy voida tuntea, että hän kuuluu yhteisöön, hänen

tulee voida tuntea itsensä tarpeelliseksi, hyväksytyksi ja arvokkaaksi. (Opetushallitus 2013.)

4 OSALLISUUS JA YHTEISÖLLISYYS PERUSOPETUKSESSA

Luvussa kerrotaan osallisuuden ja yhteisöllisyyden näkökulmia perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden määrittämänä koulukontekstissa. Perusopetuksen ohjauksjärjestelmän tarkoituksena on luoda edellytyksiä kasvulle ja kehitymiselle, sekä taata koulutuksen tasa-arvo ja laatu. Järjestelmien osat uudistuvat, jotta opetuksessa voidaan huomioida yhteiskunnan kehittyminen, ja koulussa voidaan tähdätä kestäväns tulevaisuuden rakentamiseen. Perusopetus on kokonaisuus, jossa opetuksen ja kasvatuksen tavoitteet ja sisällöt liittyvät yhteen, jolloin ne muodostavat opetuksen ja toimintakulttuurin perustan. (POPS 2014, 9.)

Vuonna 2014 opetushallitus antoi kansalliset opetussuunnitelman perusteet, jonka jälkeen opetuksen järjestäjät ovat laatineet paikalliset opetussuunnitelmansa niiden pohjalta. Opetussuunnitelma otettiin käyttöön 1-6 vuosiluokilla 2016 ja sen jälkeen porrastetusti ylemmillä vuosiluokilla. 7. vuosiluokat ottivat uudet opetussuunnitelmat käyttöön 1.8.2017, 8. vuosiluokat 2018 ja 9. vuosiluokat 2019. Työssäni rajaam tarkasteluni opetussuunnitelman yleiseen osaan, joka tarkoittaa erikseen ala- ja yläkoulujen toteutuksiin keskittyvien osien poisjättämistä tarkastelussa. Opinnäytetyössäni selvitin valitsemieni tapauksien kautta, uuden opetussuunnitelman toteutumista, sen tuomia haasteita sekä mahdollisuuksia, etenkin osallisuuden ja yhteisöllisyyden teemojen kautta sekä koulunuorisotyön kehittymisen kannalta. Keskiössä ovat etenkin laaja-alainen osaaminen osana oppiaineita ja koulun toimintakulttuurin uudistaminen – esimerkiksi oppimista myös luokkahuoneen ulkopuolella. (Opetushallitus 2019.)

Erityisesti keskityn tarkastelemaan koulun toimintakulttuurin kehittämistä, missä tavoitteena on luoda yhteisöllisen ja osallisuutta edistävä kulttuuri – eli niihin opetussuunnitelman kohtiin, jotka osallisuuden ja yhteisöllisyyden teemat tulevat esiin oppiaineiden ulkopuolella. Näin voidaan ymmärtää osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokonaisvaltaista painotusta ja läsnäoloa koulussa. Toimintakulttuuri on kokonaisuus joka

rakentuu työtä ohjaavista normeista sekä toiminnan tavoitteiden tulkinnasta. Olen-
naista toimintakulttuurissa on johtaminen ja työn organisointi, suunnittelu, toteutus
ja arviointi. Koulun toiminta kulttuurissa esillä ovat ammatillisuus ja pedagogiikka. Se
on yhteisön osaamista ja sen kehittämistä. Toimintakulttuuri perustuu vuorovaikutuk-
seen, ilmapiiriin, arkikäytäntöihin sekä oppimisympäristöihin. (POPS 2014, 26.)

4.1 Koulun toimintakulttuuri ja sen muutos

*”Erilaiset yhtäaikaiset muutokset ja kehittämistoimet ovat haasteellisia
sekä henkilöstölle että esimiehille, olivat ne sitten pieniä tai suuria.”*
(Keva 2019.)

Muutos koettelee monesti työyhteisön jäsenen omaa osaamista, ajankäyttöä, voimava-
roja ja motivaatiota. Muutoksessa sen johtaminen on tärkeää. Jatkuvassa kehittämi-
sessä muutosjohtaminen laskeutuu lähiesimiesten harteille mutta sen sijaan laajoissa,
säädoslähtöisissä rakennemuutoksissa (johon opetussuunnitelman uudistaminen voi-
daan lukea) organisaatioiden ylimmällä johdolla on merkittävä tehtävä muutoksen
johtamisessa. Silloin, kun asiat muuttuvat, olisi esimiehen tehtävä luoda turvaa nosta-
malla esiin myös ne asiat, jotka pysyvät ennallaan. (Keva 2019.)

Koulun toimintakulttuuria muovaavat niin tiedostetut kuin tiedostamattomat tekijät.
Toimintakulttuuri vaikuttaa jokaiseen sen piirissä olevaan, vaikka merkitystä ja vaiku-
tusta ei tunnistettaisikaan. Kouluyhteisön arvot, asenteet ja tavat välittyvät oppilaille
aikuisten tapoina toimintakulttuurin myötä. Tällaisia ovat esimerkiksi vuorovaikutuk-
sen ja kielenkäytön mallit, sekä sukupuoliroolit. Toimintakulttuuria kehittäessä on tär-
keää pohtia sen vaikutuksia, sekä tunnistaa sen ei-toivottuja piirteitä ja alkaa toimia
niiden tuomien tarpeiden mukaisesti. Perusopetuksen kaikkien käytäntöjen tulee ra-
kentua tukemaan opetus- ja kasvatustyötä ja sille astutettuja tavoitteita. Tällöin myös
toimintakulttuurin tulee tukea tavoitteisiin sitoutumista ja edistää yhteisen arvoperus-

tan ja oppimiskäsityksen toteutumista arjen koulutyössä. Toimintakulttuurin kehittämisen edellytys on yhteisön toisia arvostava, avoin ja vuorovaikutteinen sekä kaikki yhteisön jäseniä osallistava luottamusta rakentava keskustelu. (POPS 2014, 26.)

Uuden opetussuunnitelman tavoitteena on luoda toimintakulttuuria, joka

edistää oppimista, osallisuutta, hyvinvointia ja kestäväää elämäntapaa. Periaatteiden toteuttamiseksi tarvitaan paikallisten tarpeiden ja mahdollisuuksien huomioon ottamista, yhteistyötä huoltajien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa sekä oppilaiden aitoa mukanaoloa yhteisön kehittämisessä. (POPS 2014, 26.)

4.2 Osallisuus ja yhteisöllisyys opetussuunnitelmassa

Opetussuunnitelman (2014) mukaan osallisuus ja oppilaiden kuuluksi tuleminen nähdään kouluntyön perustana. Oppilaiden tulee saada kokemuksia yhteistyöstä ja demokraattisesta toiminnasta omissa opetusryhmässä, koulussa ja sen lähiympäristöissä ja erilaisissa verkostoissa. Oppilaita rohkaistaan vaikuttamaan koulun yhteisen toiminnan ja oppimisympäristön suunnitteluun ja kehittämiseen. Oppilailla on oltava mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman, ja siihen liittyvien suunnitelmien ja koulun järjestyssääntöjen valmisteluun. Oppilaat ovat myös mukana arvioimassa sekä kehittämässä yhteistyötä. Yhteistyötä tarvitaan erityisesti monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteuttamisessa, oppimisen arvioinnissa ja tuessa sekä oppilashuollon toteuttamisessa. (POPS 2014, 35.)

Yhteisöllisyyden rakentamista edistää oppilaiden yhdessä tekeminen yli kieli-, kulttuuri-, uskonto- ja katsomusrajojen, joilla mahdollistuu luonnollinen vuorovaikutus tekemisen lomassa. Kouluissa esimerkiksi oppilaskuntatoiminta, ja kerhotoiminta ovat hyväksi koettuja menetelmiä, joissa oppilaat voivat oppia uusia taitoja ja luoda

pohjaa ystävyysuhteiden rakentumiselle. Kerhotoiminnalla ajetaan eteenpäin yhteisöllisyyttä ja rikastutetaan koulun toimintakulttuuria, ja se mahdollistaa oppilaille mielekästä tekemistä. Myös tukioppilastoiminta ja oppilaskuntatoiminta ovat hyviä esimerkkejä osallistavista menetelmistä. Samalla tapaa tärkeitä kouluhyvinvoinnin tukemisessa ovat välitunnit, leirikoulut ja koko koulun (teemalliset) tapahtumat (POPS 2014, 26 & 28 & 43).

Koulun toimintakulttuurin tulisi olla yhteisöllistä. Yhteisöllisessä toimintakulttuurissa kaikki tuntevat vastuunsa koulun fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta oppimisympäristöstä. Tämä tarkoittaa siis sitä, että jo ennen uutta opetussuunnitelmaa oppilaiden ja opettajien olisi täytynyt yhdessä suunnitella, toteuttaa ja arvioida koulun toimintaa. Uuden opetussuunnitelman tavoin, myös vanhassa opetussuunnitelmassa kerrotaan, että koulun tehtävänä on luoda toimintaympäristö, jossa oppilaat ja opettajat harjoittelevat aktiivista ja vuorovaikutteista toimintakulttuuria. Tästä syystä voitaisiin sanoa, että asian ei täytyisi olla vieras koulumaailmassa. Koulussa osallisuudella tarkoitetaan tunnetta, joka syntyy oppilaille, kun he saavat osallistua ja vaikuttaa koulun yhteisiin asioihin. Tavoitteena on, että koulun kaikki käytännöt rakennetaan johdonmukaisesti tukemaan kasvatus- ja opetustyölle asetettuja tavoitteita ja niiden saavuttamista. Uudenlaisen yhteisöllisyyden vahvistaminen luokan ja oppilaskunnan kautta on tärkeä osa koulun kasvatuksellista tehtävää. Turvallisessa ja terveessä koulussa nuoret osallistuvat monin tavoin omaa työtään koskeviin päätöksiin. (Opetusministeriö 2007:32, 7 & 10.)

Toimintakulttuurin kehittymistä ohjaavat tietynlaiset periaatteet. Uudenlaisessa toimintakulttuurissa yhdessä tekemisen ja osallisuuden kerrotaan vahvistavan yhteisöä, ja tällöin myös pedagogisen ja jaetun johtamisen merkitys korostuu, ja johtamisen täytyy keskittyä erityisesti oppimisen edellytyksistä huolehtimiseen. Tällaisen oppivan yhteisön rakenteet ja käytännöt edistävät hyvinvointia ja turvallisuutta ja täten luovat edellytyksiä oppimiselle. Näiden näkökulmien oletetaan ulottuvan kaikkeen koulutyöhön ja ohjaavan jokaisen työskentelyä. Koulun käytäntöjen tulee olla joustavia ja mahdollistaa monipuolisen toiminnan jossa huomioidaan jäsenten yksilöllisyys ja tasa-ar-

voisuus, sekä yhteisön tarpeet. Uuden toimintakulttuurin yhteisö kannustaa demokraattiseen vuoropuheluun ja osallistumiseen, luo niille toimintatapoja ja rakenteita. Oppilaskunta, tuki-oppilas- ja kummitoiminta, sekä vapaaehtoistyö ovat tärkeitä väyliä oppilaiden osallisuudelle. (POPS 2014, 27–28.)

Koulutyötä järjestetään erilaisissa oppimisympäristöissä ja opiskelussa hyödynnetään erilaisia työtapoja, kuten projektimaista työskentelyä tai kokonaisuuksien opiskelua. Yhteistyötä sekä koulun sisällä että ulkopuolisten kanssa hyödynnetään. Koulun aikuisten yhteistyö ja vuorovaikutus muiden toimijoiden kanssa tukee oppilaan kasvua hyvään vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön. Opetussuunnitelma nostaa keskeisiksi yhteistyökumppaneiksi erilaiset hallinnonalat, seurakunnat, järjestöt ja yritykset, sekä muut toimijat. Yhteistyö syventää käsityksiä yhteiskunnasta ja kansalaisyhteiskunnassa toimimisesta. (POPS 2014, 27–28.)

Uskallan näiden opetussuunnitelman perusteiden valossa väittää, että koulu luo uuden kentän nuorisotyölle toimia ja vaikuttaa. Yhteistyöstä oppivat niin aikuiset kuin lapsetkin. Mutta kuinka opetussuunnitelma toteutuu käytännössä? Käytännöt tulevat esiin myöhemmin tuloksia käsittelevässä luvussa 8.

5 NUORISOTYÖN TAVOITTEET JA MERKITYS

Mitä nuorisotyö on? Miten sitä tehdään ja missä? Millaisia arvoja ja menetelmiä nuorisotyö omaa ja käyttää? Tämä luku kertoo nuorisotyöstä sekä sen yhteistyöstä koulun kanssa. Nuorisotyö on tärkeä osa yhteiskuntaamme, joka kehittyy koko ajan vain nopeammin.

Suomalaisen nuorisotyön klassiset perinteet ovat muodostuneet sosialisatio-tehtävien ympärille. Ne viljelivät esimerkiksi kristillisyyden, isänmaallisuuden, ahkeruuden, raittiuden ja kuuliaisen kansalaisuuden ihanteita. Nykypäivänä arvot ovat jo joihinkin muuttuneet, mutta rehellisyys ja toisen ihmisen kunnioitus ovat ajansaatossa kuitenkin säilyneet. (Nieminen 2008, 23.) Mielestäni kaunis ja ytimeen osuva kiteytys nuorisotyöstä, muotoutuu

Läsnäolo kentällä rakentuu nuorten ja heidän elämänsä kunnioittamiselle, siinä dialogisena kasvattajana mukana elämiselle ja samalla kontaktipinnan tarjoamiselle tuon maailman ulkopuolelle (Kiilakoski & Honkatukia 2018, 262).

Se kuinka nuorisotyö koetaan, riippuu täysin siitä, millaiseen kysymykseen sen koetaan vastaavan. Onko nuorisotyö nuorisokysymys vai sosiaalinen kysymys? Nuorisokysymys kiinnittää huomiota erityisesti nuorten yhteiskunnalliseen asemaan, nuorten omiin pyrkimyksiin ja toiveisiin, sekä nuoruuden elämiseen ja kokemiseen, vertaistensa kanssa. Mikäli ajatellaan, että nuorisotyö on vastaus tähän kysymykseen, on työn keskiössä nuorena olemisen vahvistaminen ja kasvun tukeminen. Vastattaessa sosiaaliseen kysymykseen, ensisijainen perussisältö on yhteiskunnan sosiaalisten ongelmien ratkaiseminen ja vaikeassa tilanteessa olevien ihmisten, ja ihmisryhmien sosiaaliekonomisen aseman paraneminen. Tällöin työ tarkoittaa sitä, ettei sen tarkastelukohteena ole yksittäinen, ikään perustuva yhteiskunnallinen ryhmä, vaan yhteiskunnan rakenteiden tuottama sosiaalinen eriarvoisuus. Työn tavoitteena on sosiaalisesta eriarvoisuudesta kärsivien ihmisten elinolojen parantaminen. Mikäli nuorisotyö vastaa

enemmän tähän sosiaaliseen kysymykseen, työtä katsellaan yleisen hyvinvoinnin ja sosiaalisen tasa-arvon kannalta, ja täten myös työn käytännöt kehittyvät hyvinvointivaltion pyrkimysten myötä. (Etenkin) Tällöin nuorisotyö on väline, jolla edistetään yleistä sosiaalista tasa-arvoa. (Hoikkala & Kuivakangas 2017, 37.)

Nuorisotyölle on ominaista sen monimuotoisuus ja sen toimintaa voidaan tarkastella erilaisten funktioiden kautta. Tällaisia funktioita ovat sosialisatio-, personalisaatio-, kompensatio-, sekä resursointi- ja allokointifunktio. Sosialisatiofunktio kuvaa nuorisotyötä yleisenä sosialisatian toteuttajana, eli työnä joka liittyy nuoret kulttuuriin, yhteiskuntaan ja lähiyhteisön jäseniksi. Sosialisatio välittää nuorelle sellaisia tietoja, taitoja, arvoja ja toimintatapoja, jotka mahdollistavat nuorten osallisuutta. Personalisaatio funktiolla tarkoitetaan nuorisotyön tehtävää ohjata nuoren ihmisen personalisaatio eli kehittymistä omaksi itsekseen. Funktion toteuttaminen vaatii nuoren tunteamista yksilöllisellä tasolla ja hänen omaleimaisuutensa tunnustamista ja tukemista. Nuorisotyöllä on tarjota tilaisuuksia inhimilliselle kasvulle ja innostaville oppimiskokemuksille, sekä kehittää jokaisen nuoren henkilökohtaisia mahdollisuuksia. Kolmas nuorisotyön funktio, kompensatiofunktio tarkoittaa nuorisotyötä jonka tehtävänä on nuoren sosialisatiossa ja personalisaatiossa ilmenevien puutteiden tasoittaminen. Nuorisotyöllä autetaan ja ohjataan nuoria, joilla on haasteita yhteiskuntaan liittymisessä tai omien persoonallisten mahdollisuuksien toteutumisessa. Toiminnassa kiinnitetään huomiota tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Nuorisotyö voi olla myös kohdennettua esimerkiksi elämänhallintaan liittyvien ongelmien ratkaisemiseen tai heikommassa asemassa olevien ohjaukseen. Nuorisotyön neljäs tehtävä eli funktio on resursointi- ja allokointifunktio. Nuorisotyön tehtävänä on nuorille suunnattuihin, yhteiskunnan osoittamiin voimavaroihin sekä niiden suuntautumiseen vaikuttaminen. Resursointi-allokointifunktio näkyy esimerkiksi nuorisopolitiikkana. (Nieminen 2008, 23–26.)

Suomessa nuorisotyöstä säädetään laissa. Selkein näistä lienen nuorisolaki, joka määrittää kunnan vastuun nuorisotyön ja –politiikan järjestämiselle. Toteuttaessaan nuorisolain tavoitteita ja lähtökohtia, kunnan tulee luoda edellytyksiä nuorisotyölle ja -

toiminnalle järjestämällä nuorille suunnattuja palveluja ja tiloja sekä tukemalla nuorten kansalaistoimintaa. Suomen perustuslain 16. pykälässä säädetään sivistyksellisistä oikeuksista. Pykälän 16., toinen momentti velvoittaa julkisen vallan turvaamaan, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle tasavertainen mahdollisuuden saada oman tasoistansa ja erityisten tarpeidensa huomioimaa perusopetusta sekä kehittää itseään varallisuudestaan riippumatta. Pykälän yleisperusteluissa ei ole erikseen mainittu nuorisotyötä, on selvää, että myös nuorisotyön edellytykset ovat siis osa kansalaisille Suomen perustuslaissa säädetyistä sivistyksellisistä perusoikeutta. Näiden lisäksi kuntalain ensimmäisessä pykälässä säädetään, kunnan vastuusta kiinnittää huomiota asukkaidensa hyvinvointiin sekä alueensa elinvoimaa. Kunnan on järjestettävä asukkaillaan palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävällä tavalla. Nuorisotyö on monella tapaa yhteydessä nuoren hyvinvointiin – esimerkiksi nuoren harrastamisen ja osallistumisen kautta, täten nuorisotyö vaikuttaa myös koko yhteiskunnan hyvinvointiin. ”Nuorisotyö on hyvinvointipolitiikan eräs väline ja sillä on merkittävä rooli nuorten ja yleensä kuntalaisten työ- ja toimintakyvyn sekä terveyden ylläpidossa.” (Suomen Kuntaliitto ry, 2017.)

6 NUORISOTYÖ KOULUSSA

Nuorisotyö ja koulu ovat jo pitkään tehneet yhteistyötä. Suomessa tehtävää koulunuorisotyötä on tarkasteltu myös kansainvälisellä tasolla. Kasvatukseen ja koulutukseen liittyviä, hyväksi havaittuja menetelmiä julkaiseva sivusto hundrED, on tehnyt noston Rovaniemellä tehtävästä koulunuorisotyöstä. Työtä kuvaillaan toimintana, jonka tavoitteena on edistää yhteisöllisyyttä, mahdollistaa osallistuminen ja helpottaa varhaista puuttumista. (hundrED 2019.) Koulun lakisääteiset tehtävät sekä toimintakulttuuri käytäntöineen on viitoittanut yhteistyön kulkua alusta alkaen. Yhteistyön alkuaikoina puutteita on ollut suunnitelmallisuudessa. Alun perin yhteistyötä ei ole lähdetty rakentamaan yhteisten tavoitteiden kautta, joita eri ammattilaiset voisivat koulussa yhdessä toteuttaa. Toimintakulttuuri koulussa on alkanut kehittyä 2000-luvulla ja sitä myötä myös nuorisotyön tavoitteet ja toimintamuodot koulussa ovat alkaneet muotoutua. Nykyisin koulu on avoimempi ottamaan nuorisotyötä ammatillisena apuna sen tilaukseen ja tarpeeseen nuorten keskuudessa. (Kolehmainen & Lahtinen 2014, 12.) Uusi perusopetuksen opetussuunnitelma avaa myös rakenteellisesti yhteistyön mahdollisuuksia.

Koulunuorisotyöstä on löydettävissä erilaisia tasoja ja työn mahdollisuudet riippuvatkin usein yhteistyön resursseista. Heikoimmat yhteistyön tasot ovat, tilataso jossa koulu ja nuorisotoimi /-palvelut voivat hyödyntää toistensa tiloja, sekä tiedonvaihdon taso, jolloin nuorisotyö käyttää koulua toimintansa markkinoinnin kanavana. Tiedonvaihdon tasolla nuorisotyöntekijään voidaan myös konsultoida jonkun nuoren asioista, mikäli hänellä on ohjaus-suhde nuoreen. Tällaisissa tilanteissa nuorisotyöntekijä voi huoltajan suostumuksella osallistua oppilaan oppilashuoltotyöryhmän kokouksiin. Tästä hieman edistyneempi yhteistyötaso on menetelmätaso, jossa toiminta on vastavuoroista ja molempien omista tarpeista lähtevää. Nuorisotyöntekijöiden osaamista voidaan hyödyntää erilaisten kokonaisuuksien toteuttamiseen kouluissa, kuten ryhmätykset tai erilaisiin teemoihin liittyvät kokonaisuudet kuten media- tai päihdekasvatus. Harmittavaa on, että näidenkään jälkeen suunnitellaan harvoin seurantaa tai

lisätukitoimintaa, kuinka asiat ovat siirtyneet arjen tasolle. (Kolehmainen & Lahtinen 2014, 16–17.)

Koulunuorisotyön tavoitteiksi voidaan lukea ainakin seuraavat:

- Tukea nuoren kasvun ja hyvinvointia aktiiviseksi kansalaiseksi ja toimijaksi
- Vahvistaa yksilöä ryhmän ja yhteisön jäsenenä
- Edistää yhteisön jäsenten vuorovaikutusta ja osallisuutta (Kolehmainen & Lahtinen 2014, 93.)

Näiden lisäksi nuorisotyö voi keskittyä koulussa selkeämmin tukemaan nuorten välisiä suhteita ja huolehtimaan ryhmäprosesseista. Nuorisotyö voi olla aktiivinen toimija kouluosallisuuden edistämässä ja tuoda kouluun uudenlaista aikuisroolia, joka on keskustelevampi ja jollaintapaa lähempänä nuorten maailmaa. Nuorisotyön on myös mahdollista tarjota menetelmiä ja erilaisia oppimisympäristöjä tiedollisen ja taidollisen oppimisen vahvistamiseen. Koulunuorisotyö voi siis kokonaisvaltaisesti tukea koulun arkea ja oppilaiden oppimista. (Kiilakoski 2014, 51.)

Ammattikuntien lähentyminen vaatii kouluyhteisöltä uuden ammattiryhmän hyväksyntää ja nuorisotyön ulottumista koulupäiviin ja arkeen. Muutos ei kuitenkaan tapahdu itsestään ja vaatii muutoksia myös jokaisen ajattelutavassa. Joissain koulussa yhteistyö voi keskittyä jopa vain yksittäisten opettajien varaan, koska kollegat ovat epäileviä nuorisotyön liittyen nuorisotyön hyötyihin koulussa. Koulu on tottunut olemaan itsenäinen vahvan aseman instituutio muodostaen oman valtakuntansa, sen sijaan että se muodostaisi jaetun areenan erilaisille toimijoille. (Kiilakoski 2014, 55.) Nuorisotyön ja koulun yhteisinä tavoitteina on kuitenkin molempien tehtävä tarjota elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja, myös mahdollistaa nuorten osallisuus siten, että kasvaminen aktiiviseksi kansalaiseksi mahdollistuu. Lisäksi monipuolinen kasvun tukeminen, osallisuuteen ja aktiiviseen kansalaisuuteen kasvattaminen sekä elämänhallinnan tukeminen yhdistävät perusopetusta ja nuorisotyötä. (Kauhanen, Heikkilä & Hämynen 2011, 6.)

7 TYÖN TOTEUTUS

Tämä luku avaa kehittämistyön prosessia ja sen menetelmiä. Se sisältää perusteluja kehittämistyön tavoista sekä kertoo, kuinka työn tulokset ovat syntyneet. Mitä siis käytännössä tehtiin ja miten? Ketkä olivat prosessissa mukana ja millä tavoin?

7.1 Laadullinen tapaustutkimus

Tutkimus on tyypiltään kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullinen tutkimus perustuu useampiin aineiston keruu menetelmiin (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014,105). Tarkastellessa opetussuunnitelman tuomaa uutta mahdollisuutta, sekä sen toteutumista, tapaustutkimus sopii tutkimukselliselta tyypiltään tähän. Tapaustutkimus voidaan nähdä ennemminkin tutkimuksellisena näkökulmana, jossa käytetään erilaisia menetelmiä. Oleellista on, että tapaus voidaan ymmärtää yhtenä kokonaisuutena eli tapauksena. Tapaustutkimuksen tavoin, opinnäytetyössäni pyrin kokonaisvaltaiseen ja systemaattiseen kuvaukseen ilmiöstä. Ilmiötä tarkastellaan kokonaisuutena eri näkökulmista. Lisäksi strategia pohjautuu kartoittavaan tapaustutkimukseen; etsin ja pyrin löytämään näkökulmia sekä ilmiöitä joista voin kehittää hypoteeseja. (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2019.) Menetelmistä olen hyödyntänyt laadullisen tutkimuksen tavoin haastattelua, yhteisöllisiä ideointimenetelmiä sekä sähköistä kyselyä (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014).

7.2 Kohti selvitystä ja menetelmien valintaa

Prosessi alkoi tietysti kasasta ajatuksia, jotka pikku hiljaa selkenivät tilaajan sekä ohjaavan lehtorini kanssa keskustellessa järkeväksi kokonaisuudeksi. Tutkimuksen tekeminen oli minulle täysin vierasta, joten perehtyminen vei paljon aikaa – tämä hidasti

prosessin käynnistämistä. Erilaisten asiakirjojen täyttämisten ja sopimusten kirjoittamisen myötä suunnittelu-, tutkimus- ja kirjoittamistyö pystyivät vihdoinkin alkamaan. Pehdyttyäni aiheeseen erilaisten julkaisujen ja teosten kautta ymmärrys kasvoi, joka kokonaisuudessaan antoi minulle avaimet luoda runko kehittämistyölle – tai etenkin sille mitä kysyn ja miten. Menetelmien kohderyhmän valinta perustui tilaajan ehdotuksiin yhteistyöverkostoista. Alusta alkaen ajatuksenani oli käyttää yhteisöllistä ideointia – se oli minulle luonteva tapa työskennellä sekä tuntui oikealta aineistonkeruumenetelmältä työn tavoitteisiin pyrkiessä. Yhteisöllisen ideoinnin informantteja koottaessa keskityin aktiivisesti koulussa toimiviin nuorisotyöntekijöihin, sillä tarpeena oli nimenomaan ajankohtaisen tiedon saanti ja tuottaminen. Relevanttiuden sekä uusien näkökulmien takia muidenkin menetelmien käyttö osoittautui tärkeäksi. Yksilöhaastattelut sekä webropol-kysely tuntuivat oikealta tavalta saada lisätietoa ideoinnin rinnalle. Yksilöhaastattelujen kohderyhmänä toimi sekä nuorisotyöntekijä että rehtori. Peruskoulun näkökulman huomioimiseksi kysely meni yhdelle hankkeen yhteistyökoululle.

7.3 Kehittämistyön menetelmät

Ryhmälähtöinen yhteisöllinen ideointi

Työni tavoitteena oli kerätä ajankohtaista tietoa asiantuntijoilta, joten keräsin kentältä koulunuorisotyöntekijöitä yhteen. Kutsuin Jyväskylässä toimivista koulunuorisotyöntekijöistä seitsemän mukaan iltapäivän toteutukseen, mutta lopullinen osallistujamäärä jäi vain kolmeen. Jokainen iltapäivään osallistuja toteutti nuorisotyön toimintaa peruskoulussa ja omasivat useamman vuoden kokemuksen koulun kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Kutsuttujen osallistumisen perumiseen vaikuttivat työajat sekä tapahtumien päällekkäisyys. Opinnäytetyössäni oli melko tiukka aikataulu, jonka takia ideointi-iltapäivän ajankohtaa ei voinut juuri siirtää. Iltapäivän työskentely kesti noin kolme tuntia ja nauhoitin keskustelun aineistoanalyysiä varten. Iltapäivän aikana totesimme kuitenkin osallistujien kesken, että osallistujien vähä-lukuisuus ei häirinnyt – päinvastoin. Oli jopa miellyttävää keskustella pienemmällä porukalla ja asioissa päästiin syvemmälle. Tämä johtui siitä, että kuultavia henkilöitä oli pienempi määrä.

Suullisen palautteen puolesta iltapäivä sujui hyvin. Opinnäytetyöntekijänä toimin fasilitaattorina, mutta osallistujat olivat aktiivisia keskustelijoita joka edesauttoi keskustelun kulkemista omalla painollaan – kuitenkin poikkeamatta asiasta. Vaikka iltapäivä oli yhteisöllistä ideointia, voisi sen sanoa olleen myös teemoiteltu ryhmähaastattelu. Ryhmähaastattelujen etu on monesti se, että ryhmässä vallitseva dynamiikka vie käsiteltäviä asioita uusille tasoille ja siinä voidaan käyttää teema-listaa teemahaastattelun tavoin (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 111–112).

Käytin iltapäivässä aivoriihi-menetelmää (brainstorming) (suunnitelma liitteessä 2). Perinteisessä aivoriihi-kokouksessa ryhmä pyrkii vetäjän johdolla ideoimaan uusia lähestymistapoja tai ratkaisuja johonkin ongelmaan. Toisaalta työskentely oli lähellä myös ekskursiotekniikkaa, koska hyödynsin erilaisia sana-assosiaatio- ja roolileikkejä, piirtämistä ja jatkokertomuksia. Työskentelyssä vetäjänä kirjoitin paperille sanan ja osallistujat kertoivat, mitä heille tulee siitä mieleen. Jokainen osallistuja myös kirjoitti vuorollaan ajatuksensa kyseisen sanan alle. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 160, 170–171.) Edellä mainitun työskentelyn lisäksi, käytin itse nimeämäni menetelmää ”unelma-ajattelua” jossa osallistujat saivat ajatella nuorisotyön unelmatilannetta koulussa. Iltapäivässä toteuttamani työskentelyni poikkesi hieman perinteisestä aivoriihityöskentelystä sillä se oli enemmän keskustelelevampi, kuin vain ”ideoiden heittäminen” ja sen jälkeen niistä potentiaalisimpien valitsemista. Alussa osallistujat saivat tutkia opetussuunnitelman perusteista tehtyjä kaavio-kuvia sekä nuorisotyön ammattieettistä ohjeistusta. Tämän jälkeen jokainen sai esitellä itsensä ”alkukyselyn” pohjalta (esitelty suunnitelmassa liite 2). Osallistujat kokivat helpommaksi keskustella yhdessä kysymyksistä ja miten he ne ymmärtävät, kuin itse pohdiskellen ja sitten kertoen. Aiheeseen johdatuksen jälkeen alkoi varsinainen työskentely.

Työskentelytilan seinälle kiinnitin neljä fläppi-aulun paperia. Jokaiseen näistä papereista kirjoitin otsikon, jonka alle osallistujat pystyivät kirjoittamaan ajatuksia aiheesta. Otsikot, sekä niiden ohjeistukset löytyvät suunnitelmasta (liite 2). Työssäni selvitin miten tällä hetkellä kouluissa nuorisotyötä tekevät ymmärtävät keskeiset käsitteet, osallisuuden ja yhteisöllisyyden. Työskentely eteni niin, että jokaisen paperin kohdalla johdattelin osallistujat keskustelemaan paperin aiheen mukaisesti. Termien

lisäksi, keräsin tietoa nuorisotyön osaamisesta ja ammattitaidosta, liittyen nuorten osallisuuden edistämiseen sekä yhteisöllisyyden rakentumiseen. Kehittämistyöni kannalta minua kiinnosti, olisiko nuorisotyöllä erityisosaamista jota koulu pystyisi hyödyntämään ja mistä nämä taidot tulevat. Kolmantena aivoriihi-työskentelyn kysymyksenä halusin ohjata pohtimaan, ovatko nuorisotyöntekijät huomanneet työssään jokin tiettyä työtehtävää tai kokonaisuutta, johon erityisesti edellisessä kohdassa läpikäytyt (osallisuuden ja yhteisöllisyyden rakentumisen ja edistämisen) taidot sopisivat?

Koska työskentelyssä oli pohdittu haasteita ja mahdollisuuksia, toin loppuun keskustelua ”unelma-ajattelun” keinoin. Tässä kohdassa osallistujat saivat siis ”luoda” tarinan tai kertomuksen siitä, millainen olisi nuorisotyön unelmatilanne koulussa. Millainen rooli nuorisotyöllä olisi tai millainen koulu olisi työ-yhteisönä? Miten koulun toimintakulttuuria voisi kuvata, tai millaisia olisivat vastuunjako ja resurssit? Mitä tällainen toiminta voisi ratkaista.

Yksilöhaastattelut

Haastattelun valinta mieltyy menetelmäksi silloin, kun tavoitteena on tuottaa tietoa, joka koskee käsityksiä, havaintoja, asenteita, arvoja ja kokemuksia. Haastattelussa työn tekijä osallistuu vuorovaikutteisesti aineiston tuottamiseen. (Jyväskylän yliopisto 2015.) Haastattelun ideologiaa on, että haluttaessa tietoa ihmisen elämästä, on viisasta kysyä asioita ihmiseltä itseltään (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2019, 6.3). Toimitin haastattelua menetelmällisesti yksilöhaastattelun keinoin (liite 1). Yksilöhaastattelut olivat puolistrukturoituja haastatteluja, eli olin laatinut kysymykset ennakoon mutta pystyin vaihtamaan niiden järjestystä sekä sanamuotoja haastattelun kuluessa. Haastattelu-kysymyksiä työstäessäni käytin pohjana ideointi-iltapäivän kysymyksiä ja sekä iltapäivässä käytettyjä materiaaleja. Haastattelin kahta (2) henkilöä; koulussa toimivaa nuorisotyöntekijää sekä hankkeessa mukana olleen koulun rehtoria. Haastattelut kestivät noin 1,5h ja nauhoitin keskustelut aineiston analyysia varten.

Koska haastateltavat olivat eri ammateista, täytyi se huomioida kysymysten asettelussa. Esimerkiksi rehtorilta pystyi kysymään koulun strategioista ja johtamisesta kyseessä olevaan asiaan liittyen, kun taas koulussa toimiva nuorisotyöntekijä pystyi kertomaan enemmän nuorten kohtaamisesta ja ohjaamisesta. Haastattelut tukivat hyvin tutkimuksen monipuolisuutta ja muita menetelmiä, tähän myös Ojasalo, Moilanen & Ritalahti (2014, 106) kehottavat. Haastattelu on aineistonkeruumenetelmänä hyvä valinta silloin kun halutaan korostaa yksilöä tutkimustilanteen subjektina. Tällöin yksilöllä on mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 106–108.)

Webropol-kysely

Tiedetään, että sähköiset kyselyiden helppous ja nopeus houkuttelevat aineiston keruumenetelmänä. Helppous ja nopeus tekevät sähköisestä kyselystä menetelmänä suositun ja valitettava kääntöpuoli onkin sen myötä syntynyt vastausväsymys, joka näkyy huomattavasti tämän päivän vastausprosentteissa. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 129.) Tästä huolimatta halusin käyttää tätä menetelmää opinnäytetyössäni keräämään lisätietoa koulun sisäpuolelta. Kyselyn kohderyhmänä toimivat hankkeen toimintaan osallistuneen koulun, toiminnassa mukana olleet opettajat ja muu henkilökunta. Menetelmän valintaa vaikutti myös aikataulu, sillä aika ei olisi riittänyt kuulemiseen muun menetelmän avuin. Kyselyn rungon löydät liitteistä (liite 3).

Aineiston analyysi

Nauhoitettuani kaikki tilanteet, joissa keräsin aineistoa, litteroin ne kokonaisuuksiin. ”Litterointi tarkoittaa nauhoitetun aineiston puhtaaksi kirjoittamista” (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 110). Koska opinnäytetyöni keskeisiä teemoja eli aiheita ovat osallisuus ja yhteisöllisyys, sekä niiden näkyminen koulussa ja nuorisotyössä lähdin analysoimaan aineistoa sieltä nousevien teemojen perusteella – eli siis teemoittelin. Teemoja muodostetaan aineistolähtöisesti etsimällä litteroiduista haastatteluista, vastauksista ja kirjoitelmista yhdistäviä (tai erottavia) seikkoja, mutta myös teorialähtöi-

sesti, jolloin tietyn viitekehyksen tai teorian mukaan teemoittelu ohjautuu. Kun aineistoa järjestellään teemojen mukaan, kunkin teeman alle kootaan esimerkiksi kustakin haastattelusta ne kohdat, joissa puhutaan ko. teemasta. Tutkimusraportissa esitetään yleensä teemojen käsittelyn yhteydessä näytepaloja, sitaatteja. Aineistosta lainattujen kohtien tarkoituksena on antaa havainnollistavia esimerkkejä ja tarjota lukijalle todiste siitä, että tutkijalla todellakin on ollut jokin aineisto, johon hän analyysinsä pohja. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2019, 7.3.4.) Teemoja olivat osallisuus ja yhteisöllisyys, nuorisotyön osaaminen, koulun toimintakulttuuri ja sen muutos sekä siihen liittyvät koulun roolit, vastuut ja tavat. Etsin myös toiminnan haasteita ja mahdollisuuksia.

8 TULOKSET

Tässä luvussa kerron, mitä käyttämäni menetelmät toivat esille niin nuorisotyön kuin koulumaailmankin puolelta. Luku käsittelee asiaa limittäin ryhmälähtöisen ideoinnin, haastattelujen ja sähköisen kyselyn kautta saatuja tuloksia, peilaten teoriaan. Teemoittelun kautta olen pyrkinyt kokomaan ne asiakokonaisuudet yhteen jotka tukevat toisiinsa, tai joissa puhutaan samasta aiheesta, vaikkakin sitten eroavasti.

8.1 Osallisuus peruskoulussa

Kehittämistyön alussa lähdin selvittämään toiminnan lähtökohtia; miten lasten ja nuorten kanssa toimivat kokevat osallisuuden ja yhteisöllisyyden.

Nuorisotyön näkemys osallisuudesta

Nuorisotyöntekijät olivat sitä mieltä, että osallisuus on ennen kaikkea kokemus ja tunne. Kokemus ja tunne kuulua johonkin, olla mukana ja osana sekä kokea pystyvänsä vaikuttamaan asioihin. Osallisuus on sosiaalista aktiivisuutta sekä aktiivista kansalaisuutta. Se on vaikuttamisen kokemus liittyen yhteiskuntaan, omaan elämään, lähiyhteisöön sekä päätöksiin näihin liittyen. Koulunuorisotyöntekijän yksilöhaastattelussa pysyi sama ajatus, että osallisuus on tunne siitä, että on osallinen ja voi vaikuttaa asioihin. Osallisuutta koetaan erilaisissa yhteisöissä.

”Esimerkiksi kuulutaan yhteisöön kuten kaveriporukka ja voidaan vaikuttaa sen sisällä tapahtuvaan toimintaan ja päätöksiin.” (Koulunuorisotyöntekijä yksilöhaastattelussa.)

Vaikka osallisuus onkin tunteena yleensä positiivinen, voi se näyttäytyä myös negatiivisena – esimerkiksi voi olla tulematta kuulluksi vaikka yrittää.

Osallisuus nähtiin myös mahdollisuutena. Mikäli nuorella on mahdollisuus olla aktiivinen kansalainen, avaa se uusia ovia tulevaisuuteen. Nuorisotyön piireissä osallisuus koettiin sanana trendikkääksi, sillä sana on ajankohtaisesti esillä paljon. Tästä johtuen sana *osallisuus* herätti muun muassa ajatuksia ”taasko tätä”.

”Tämähän [osallisuus] on kaikilla koko ajan läsnä, kuin selkärankaan kasvanut” (Nuorisotyöntekijä ryhmätapaamisessa.)

Nuorisotyöntekijät kertoivat, että toimintaa voitiin monesti kuvata vain ”osallistavaksi” toiminnaksi ilman, että sitä tarvitsisi perustella muutoin. Esimerkiksi toiminnan voitiin sanoa olevan ”sitä osallisuutta” termin kattavuuden takia. Toimintaa täytyisi sanoittaa enemmän, eikä turvautua liikaa laajojen termien taakse. Osallisuuden taakse ei pitäisi myöskään ”piiloutua” perustelemalla että nuorilta ei ole saatu mielipidettä vaikka heiltä on kysytty. Tällaisessa tilanteessa aikuisen pitäisi asettaa rajat ja antaa / luoda mahdollisuuksia niiden sisällä. Nuorisotyöllä on keinot toimia rajaavana aikuisena joka mahdollistaa erilaisia toimintoja. Kyse on tilanteista, joissa annetaan eväitä ja ohjeita, sekä saadaan innostumaan. On tärkeää, että vaihtoehtoja avataan ja sanoitetaan, jotta nuoren olisi helpompi tehdä päätöksiä. Nuorisotyöntekijä ikään kuin asettaa rajat, sekä vaihtoehtot, joihin nuori voi vaikuttaa. Tällä tavalla toimien nuorella on mahdollista saada esille halu olla jatkossakin osallistuva, eikä osallistettu. Vaikuttamisen kokemus jää huono-laatuiseksi silloin, kun siihen on vaikea ”tarttua”. Kysyttäessä laajasti vain ”mitä haluat?” asiaa ei taustoiteta, tai kerrota vaihtoehtoja, jolloin on vaikeaa antaa mielipidettä ”ei mistään”. Vaihtoehtoisesti käsiteltävä asia voi olla niin laaja, että se hankaloittaa nuorten mielipiteen ilmaisua.

Iltapäivän ideoinnissa nuorisotyöntekijät päätyivät ajattelemaan sitä, onko osallisuuden kokemus aito silloin, kun se on ulkoa päin rakennettu eli ”osallistettu”? Tuloksena tästä keskustelusta voidaan sanoa, että ihmisen on oltava ensin jollain tavalla osallistettu, että voi tulla osallistuvaksi. Nuorisotyön osallistava, huomioon ottava ja akti-

voiva rooli on siis tärkeä. Osallisuuden kuvaan nuorille vaikuttavat aikuisten roolimalit ja asenteet – kuten saavatko nuoret tuen, heidän ”ajamissaan” asioissa. Keskusteluun nousi keväällä 2019 järjestetty ilmastolakko, jossa oppilaita ei juuri oltu kannustettu osallistumaan. Tämän lisäksi heiltä vaadittiin huoltajan lupa osallistua tapahtumaan. Tämä voi kuitenkin rajoittaa nuoren osallistumista, jos nuoren vanhempi(-mmat) eivät tue nuoren aatetta. Ilmasto-lakko kuitenkin osoittaa, että nuoret ovat valvutuneita aktiiviseen vaikuttamiseen. Ajatuksia vaihdettiin siitä, että eikö nuorta pitäisi tukea (myös koulussa) silloin, kun hän haluaa vaikuttaa, mikäli se ei satuta ketään? Miksi rauhanomaista vaikuttamista (lakko) ei saisi toteuttaa tai miksi se on niin vastustettua? Aikuisten toiminta ja asenteet huolestuttivat huonolla esimerkillään – ne nuoret, jotka olivat ottaneet osaa lakkoon, saivat kaupungilta ilkeitä kommentteja ulkopuolisilta aikuisilta.

Yksilö-haastattelemani nuorisotyöntekijän mielestä osallisuus olisi parhailtaan sitä, että koulussa kysyttäisiin oppilaiden mielipidettä ja kerättäisiin palautetta, ja täten toimintaa kehitettäisiin sen pohjalta. Olisi tärkeää, ettei toiminta jäisi vain näennäiseksi osallisuudeksi, eli sellaiseksi jossa

”Kysytään, mutta se ei vaikuta kuitenkaan mihinkään” (Nuorisotyöntekijä yksilöhaastattelussa.)

Näennäisen osallisuuden syynä voi olla se, että oppilailta ei saada aikuisten mielestä toivottua vastausta. Osallisuudessa kuitenkin tärkeää, että nuorelle tulee tunne kuulaksi tulemisesta, ja että asiat alkavat muuttumaan kuulemisen pohjalta. Näennäinen osallisuus aiheuttaa vain tunteen, että on kuultu, mutta ei kuunneltu. Tätä voitaisiin siis sanoa osallisuuden negatiiviseksi tunteeksi, kuten ryhmähaastattelussa nuorisotyöntekijätkin jo kuvailivat. Yksilöhaastattelussa nuorisotyöntekijä koki kehittämis-kohteena oppilaskunnan hallituksen toiminnan näkyvämmäksi tuomisen. Tällä hetkellä se tuntui olevan piilossa.

”Mikäli oppilaskunta on koulun oppilaiden päättävä elin, tulisi sen toiminnan näkyä arjessa.” (Nuorisotyöntekijä yksilöhaastattelussa.)

Nuorten olisi hyvä konkreettisesti saada näkyväksi mihin asioihin he ovat vaikuttaneet. Mikäli vaikutustoimintaa ei nosteta kovinkaan esiin, osallisuus voi kyllä toteutua, mutta nuoret eivät aina tajua sitä. Joskus myös kuulluksi tulemisen ja toteutuksen välillä voi olla pitkäkin aika, jolloin yhteys omaan mielipiteeseen unohtuu. Nuoren mielipiteet voivat myös vaihtua nopeasti ja usein. Nuorisotyöntekijällä oli kuitenkin kokemus siitä, että nuorilla on hyviä ajatuksia esimerkiksi yhteisöllisyyden rakentamisesta, mutta nämä ehdotukset saattavat olla joskus haastavia toteuttaa jolloin aikuiset saattavat olla jarruttamassa toimintaa.

Opettaja-henkilöstön näkemys osallisuudesta

Opettajien ja kouluhenkilöstön kyselyssä, oppilaiden osallisuus nähtiin ja koettiin oppilaiden aktiivisena osallistumisena tuntityöskentelyyn, ja sen suunnitteluun esimerkiksi työtapojen osalta. Osallisuus on myös aktiivista mahdollisuutta vaikuttaa koulun yhteisiin asioihin – ylipäättään oppilaiden innostusta, sekä osallistumista koulun toimintaan ja arkeen, oppitunneilla sekä koulupäivän aikana. Asioita, joihin oppilaat voivat vaikuttaa ovat esimerkiksi hankinnat, tapahtumien järjestäminen, valinnaisaineet sekä opintojen tavoitteiden suunnittelu. Osallisuus on avoimuutta, sekä rohkeutta asennoitua työskentelyyn, myös epävarmuutta aiheuttavassa tilanteissa.

Rehtorin näkemys osallisuudesta

Rehtorin mielestä oppilaiden pitäisi päästä mahdollisimman paljon vaikuttamaan koko koulu kulttuurin kehittämiseen ja päätöksiin, ja heidän oma mielipiteensä pitäisi saada kuuluviin. Osallisuus näkyy koulussa oppilaskunta- ja tukioppilastyönä, mutta on myös jokaisella oppitunnilla tehtävää osallistamista ja kuulemistä. Ajatuksena on, että kaikki oppilaat pääsisivät osallistumaan omilla eri tavoillaan. Jokaisella oppilaalla on oma tapa olla osallisena. Rehtorin mielestä osallisuus ja yhteisöllisyys sekä moniammatillisuus ovat ajankohtaisesti nyt enemmän esillä, etenkin yli oppiainerajojen

tapahtuvassa oppimisessa ja laaja-alaisten oppimiskokemusten kautta. Tässä rehtorin perustaa toimintaansa varmasti esittelemääni opetussuunnitelman kohtaan, joka painottaa oppilaiden oikeutta osallisuuden mahdollisuuksiin sekä saada kokemuksia yhteistyöstä ja demokraattisesta toiminnasta (POPS 2014, 35). Osallisuuden kuva on sama kuin Kiilakoskella (2014, 137.) luvussa 3.1. Rehtorin mielestään koulussa on edelleen todella vahva yksin tekemisen kulttuuri, erityisesti opettajilla ja heidän vaikea totutella tekemään työtä toisen kollegan kanssa. Koulu ei ole vielä suuria harppauksia otattanut, muutos on koko ajan parempaan päin.

”Kun [opettaja] ensin oppisi työskentelemään edes oman työkaverinsa kanssa, niin sen jälkeen voitaisiin pohtia oppilaiden mukaan ottamista.”
(Rehtori yksilöhaastattelussa.)

Koulussa rehtorin rooli on osallisuuden ja yhteisöllisyyden toteutumisen kannalta tärkeä. Rehtorin työtehtäviin kuuluu ylläpitää teemoja aktiivisesti puheissaan, ja muistuttaa oppilaiden osallisuudesta sekä opettajia, että oppilaskunnan edustajia ja tukioppilaita. Arjessa hän kyselee aktiivisesti yhteisön jäsenten halukkuudesta vaikuttaa. Rehtorin rooli on luoda ja järjestää rakenteita, myös sellaisia joissa oppilaat pääsisivät osallistumaan ja vaikuttamaan. Helena Rajakaltio (2019, 67) kertookin, että rehtorit ovat niitä, jotka kannustavat opettajia ideoimiseen, yhteistyöhön ja kokeilemaan.

”Kehittämisessä avainrooli on rehtorilla, mikä perustuu hänen valta-asemaansa.” (Helena Rajakaltio (2019, 67).

Haastattelemani rehtori kertoi osallistuvansa oppilaskunnan kokouksiin, ja pyytävänsä joskus oppilaskunnan jäseniä mukaan yhteisölliseen oppilashuoltoon. Yhteisöllinen oppilashuolto on lakisääteinen oppilashuollon osa-alue jossa pohditaan ennalta ehkäisevästi koulun oppilashuollollisia asioista. Yhteisöllisen oppilashuollon kohderyhmä ei ole yksilö, vaan koko yhteisö. Yhteisöllisessä oppilashuollossa voidaan pohtia ennaltaehkäiseviä keinoja kiusaamiseen, päihteisiin tai muihin huoliaiheisiin, kuten

roskaamiseen tai vihapuheeseen. Yhteisöllinen oppilashuolto on työryhmä, jossa mukana myös vanhempia ja nuorisotoimen edustaja. Työryhmä kokoontuu noin 5 kertaa vuodessa.

8.2 Yhteisöllisyys peruskoulussa

Yhteisöllisyys nuorisotyön sanoittamana

Yhteisöllisyydestä ryhmähaastattelun nuorisotyöntekijöille tuli ensimmäisenä mieleen turvallisuus ja turvallisuuden tunne – siksi että yhteisöllisyyden koettiin olevan turvallisuuden tunteen yksi rakentaja. Koulun täytyisi pyrkiä siis yhteisönä tällaisen tunteen luomiseen. Yhteisöllisyys koettiin tunteeseen pohjautuvana, positiivisena kuulumisena jonnekin. Yksilö-haastattelussa nuorisotyöntekijää vastaus ei ole poikkeava; hänenkin mielestään yhteisöllisyys liittyy yhteisöön kuulumiseen, luo turvallisuutta ja hyvää oloa.

”Tällaisessa yhteisössä on mukava tehdä asioita yhdessä.” (Nuorisotyöntekijä yksilöhaastattelussa.)

Puhuttaessa yhteisöllisyydestä koulunuorisotyöntekijöiden kanssa, nousi esiin sen muodostumisen ehdoksi vuorovaikutus. Vuorovaikutuksen lisäksi, yhteisöllisyys vaatii aikaa ja vapaata tilaa, sekä vapaata tahtoa. Ihmisten välillä on oltava vapaata sosiaalista kanssakäymistä, jotta voi oppia tuntemaan toisia. Yhteisöllisyys vaatii yhteisen tavoitteen tai tahtotilan. Jokaisella yhteisön jäsenellä on oltava ajatus syystä, miksi olla kyseisessä yhteisössä. Näitä samoja yhteisöllisyyden määrittelyjä, kuten että yhteisöllisyys vaatii syntyäkseen yhteisön avointa kommunikaatiota, vuorovaikutusta ja osallistumista esittelen Opetushallituksen (2013) kertomana luvussa 3.2. On hyvä muistaa, että yhteisöllisyyden rakentumiseen ei ole taikatemppua. Haastattelemani nuorisotyöntekijät olivat monesti olleet totuttamassa luokkien joka syksyisiä ryhmäytyksiä. Kokemus oli siitä, että koulun puolesta ajateltiin usein tällaisen toiminnan automaattisesti luovan ryhmästä yhtäkkiä tosi yhteisöllisen. Nuorisotyöntekijällä on keinoja

luoda yhteisöllisyyttä. On kuitenkin hyvä muistaa, että todellisuudessa ryhmäytykset ovat ennemminkin pohja, johon rakentaa yhteisöllisyyttä.

Nuorisotyöntekijöiden kokemusten mukaan yhteisöllisyyden tunne on voimakkaampi pienemmissä porukoissa, eikä yhteisöllisyyden vallitsemiseen kiinnitä niin paljoa huomiota, kuin sen puuttumiseen. Yhteisöllisyys koetaan positiivisena ja hyvänä asiana. Silti se voi näyttäytyä joissain tilanteissa myös negatiivisena. Esimerkiksi oppitunnilla; oppilaat kokevat niin vahvaa positiivista yhteisöllisyyden kokemusta, että se häiritsee keskittymistä ja oppimista. Joskus taas yhteisössä voidaan ajaa eteenpäin niin vahvasti omaa, tärkeänä pidettävää asiaa, että muiden huomioon ottaminen unohtuu. Yhteisön tuki ja yhteisöllisyyden tunne voivat joissain tapauksissa tuoda nuorelle liikaa itsevarmuutta, joka näkyy epäasiallisena käytöksenä. Negatiivinen yhteisöllisyyden kokemus voi tulla myös silloin, jos on osana jotain yhteisöä haluamattaan, jolloin ei koe yhteisöllisyyden tunnetta muiden yhteisön jäsenten kanssa. Kaikki nuorisotyöntekijät olivat sitä mieltä, että mitä isompi yhteisö, sitä vähemmän sinne kokee kuuluvansa. Yksilöhaastattelemani nuorisotyöntekijä kokemuksesta luokissa yhteisöllisyys näkyy selvästi joko sen läsnä ololla tai puuttumisella.

”Mikäli ryhmä on yhteisöllinen, oppilaille ei juurikaan ole väliä kenen kanssa toimii esimerkiksi ryhmätöissä.” (Nuorisotyöntekijä yksilöhaastattelussa.)

Tällaisessa tilanteessa ryhmän jäsenet ovat tasa-arvoisia kaikkien kanssa, ja vuorovaikeus on hyvää. Mikäli ryhmässä ei ole yhteisöllisyyttä, viljelee se ”kuppikuntaisuutta” eli samat ihmiset toimivat vain ja aina samojen ihmisten kanssa. Yhteisöllisyyden puuttuessa muiden kanssa työskentely on vaikeaa.

Nuorisotyöntekijöiden iltapäivässä keskusteltiin myös yhteisöllisyyden korostumisesta tällä aikakaudella. Yksin tekeminen antaa vapautta, mutta myös vastuuta. Emme ole enää niin sidoksissa muihin ja yksilöllä on paljon itsemääräämisoikeutta. Kääntö-

puolena tällaisessa on kuitenkin se, että vastuu kasaantuu yksilön harteille. Esimerkiksi epäonnistuessaan yksilöllä ei ole yhteisön tukea ja kannattelua. Kulttuurilla on myös vahva vaikutus yhteisöllisyyden kokemiseen. Joissain kulttuureissa yhteisöllisyys on jopa itsestään selvyys, autonomia, että perhe, suku ja koko asuin-yhteisö ovat suurta yhteisöä, jossa jokaista autetaan ja tuetaan. Vastakohta tästä on kulttuuri, jossa voimakkaan yhteisöllisyyden tilalla on oman tilan arvostaminen – yritetään selvittää muilla keinoilla kuin yhteisön tuella.

Nuorisotyöntekijöiden iltapäivässä keskusteltiin ja pohdittiin myös sitä, voiko ihminen yksin muodostaa yhteisön? Keskustelussa päädyttiin siihen tulokseen, että kukaan ihminen ei voi yksin muodostaa yhteisöä, vaan hän tarvitsee siihen vuorovaikutusta jonkin asian kanssa – tämän asian ei kuitenkaan tarvitse olla ihminen. Riittää, että on joku, jonka kanssa kokea vuorovaikutusta. On se sitten ihminen, tai esimerkiksi kone tai luonto. Tästä asiasta kumpusi myös keskustelua siitä, että yksinäisyyden tunne pohjautuu vahvasti yhteisöllisyyden tunteen puuttumiseen. Nuorisotyöntekijät olivat sitä mieltä, että jonkunlainen yhteisöllisyys ja olla osa jotain, on ihmisen elinehto. Se on dellytys sille, että jaksaa elää ja elämä on mielekästä. Tarpeen ajateltiin voivan olla peruja alkukantaisesta ”vietistä”, jonka mukaan on oltava puoliso, jonka kanssa lisääntyä.

Koska nuorisotyöntekijöiden ryhmähaastattelussa oli tullut esiin yhteisöllisyyden negatiivisia vaikutuksia, halusin kysyä sitä myös yksilöhaastatteluissa. Nuorisotyöntekijästä, nuorten päihteiden käyttö on yhteisöllisyyden yksi negatiivisista vaikutuksista. Kerroin myös, että vahva yhteisöllisyys voi johtaa tilanteeseen, jossa muut ihmiset voivat unohtua – koulumaailmasta löytyi samanlaisia tilanteita. Esimerkkinä tällaisesta erikoisluokat, jotka voidaan koulun puolesta nostaa ”jalustalle” edustamaan koulua. Tällainen asema voi luoda ylimielisyyttä ja paineita erityisluokilla oleville. Koulun pitäisikin pyrkiä ajamaan ajatusta, että ei olisi ”vain perusluokkia” ja erityisluokat, vaan kaikki olisivat yhtä, tasa-arvoista koulua.

Opettaja-henkilöstön näkemys yhteisöllisyydestä

Kyselyn perusteella koulun näkökulmasta yhteisöllisyys tarkoittaa koulun oppilaiden ja aikuisten yhteen hiileen puhaltamista, ikään kuin oppilaat ja opettajat ovat samalla puolella. Tällaisen toiminnan koetaan tukevan oppimista, sillä näin ei synny vastakainasettelua oppilaiden ja aikuisten välille. Oppilaat eivät myöskään ”vastusta” työskentelyä niinkään paljoa. Yhteisöllisyydessä on myös kyse siitä, että oppimiseen uskaljetaan kysyä apua, oppilaalla on kavereita ja toiminta on luokka-asteisiin sitoutumaton. Yhteisöllisyys nähtiin myös kodin, koulun ja muiden toimijoiden välisenä yhteistyönä ja osallistumisena. Yhteisöllisyyttä koetaan koulun sisällä oppilaiden, henkilökunnan, luokkien ja vuositasojen välillä. Yhteisöllisyys tukee oppimista tuomalla uusia näkökulmia eri alojen asiantuntijoilta. Yhteisöllisyys lisää suvaitsevaisuutta ja sosiaalisia taitoja. Yhteisöllisyys luo turvallista luokkahenkeä, joka tukee oppimista.

Vaikka kyseisessä koulussa koettiin yhteisöllisyys moninaisena vahvana toimintana, oli haastattelemani rehtori toisessa koulussa sitä mieltä, että yhteisöllisyyttä pitäisi yhä rakentaa jokaisella tasolla. Tämä tarkoittaa sitä, että oppilaat olisivat enemmän osa koulua ja sen kulttuuria. Yhteisöllisyys näkyisi vahvemmin myös oppitunneilla ja olisi läsnä arvona kokoajan arjessa, ei vain koko koulun yhteisinä tapahtumina tai välituntitoimintana.

8.3 Muutoksen mökötyys ja mahdollisuus

Osallisuutta pitäisi lisätä ja kehittää opetusta peruskoulussa ryhmähaastatteluun osallistuneiden nuorisotyöntekijöiden mielestä. Aktiivisen kansalaisuuden opit kuten yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja oppilaskunta opetetaan, mutta alemmille osallisuuden tasoille ei opetuksessa juuri keskitytä.

”Osallisuus-kasvatus painottuu monesti vain poliittisiin oppeihin ja poliittisen järjestelmän opettelemiseen.” (Nuorisotyöntekijä ryhmätapaamisessa.)

Vanhanaikaisuus sekä resurssipula saavat mököttämään

Kyselyssä kysyttäessä, *onko koulun toimintakulttuurin ja opetusmenetelmien kehittyminen ja uudistuminen tarpeellista?* Vastauksissa ilmeni seuraavaa: Koulun toimintakulttuurin kehittäminen ja uudistaminen on tarpeellista, ja koulun tulisi reagoida yhteiskunnan muutoksiin. Yleensä kuitenkin koulun kulttuuri muuttuu yhteiskuntaa hitaammin. Joustavuutta kaivattaisiin erityisesti yläkoulussa tiukkaan lukujärjestykseen ja oppiainejakoon liittyen. Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että tällainen rakenne pitäisi purkaa kokonaan ja luoda oppimispajoja, joissa olisi useita opettajia. Koettiin kuitenkin että toimintakulttuuri on muokkaantumassa yhteisöllisempään suuntaan.

”Opettaja ei pärjää yksin ja sen myötä yhteisöllisyys on tarpeen erilaisien muotojen kautta” (Eräs sähköisen kyselyn vastaaja.)

”Oppimista on kaikkialla, samat asiat voi oppia kirjasta ja ihan jostain muualta” (Rehtori yksilöhaastattelussa.)

Toimintakulttuurin kehittyminen koettiin tärkeäksi myös siksi, että koulu valmistaa oppilaita tulevaisuutta varten ja täten sen pitäisi aina olla askeleen edellä. Toisaalta opetusmenetelmien kehittäminen ja kehittyminen koettiin luonnolliseksi, esimerkiksi kehittyvien teknologisten mahdollisuuksien takia. Rehtorin mielestään olisi tärkeää, että opettajat ymmärtäisivät oppimisen mahdollisuudet laajemmin. Hän korostaa että kirja ei ole opetuksen ydin vaan opetussuunnitelma. Oppimista voi lähteä hakemaan lähes mistä vaan; peilaten siihen, mikä on tavoite oppia. Tällaista toimintatapaa pitäisikin hyödyntää enemmän, ja ajoittain unohtaa suljettu tuntitoiminta luokissa. Näin voitaisiin rakentaa oppimista eri tavalla, tehdä yhteisiä kokonaisuuksia joilla opetussuunnitelman tavoite saavutetaan. Mikäli toimintaa alettaisiin toteuttamaan moniammatillisin keinoin, toisi se toimintaan monipuolista osaamista. Rehtori huomauttaa, että tällä tavalla lapset ja nuoret saisivat myös esimerkkiä ja oppia tulevaisuuden

tavoista, kuinka työelämässä tehdään yhteistyötä. Tällainen toiminta opettaisi tiimeissä ja ryhmissä toimimista, kuinka esimerkiksi suunnitella ja rakennetaan projekteja sekä toteutetaan niitä.

”Lapset ja nuoret näkevät mitä tällainen toiminta vaatii tulevaisuudessa heiltä.” (Rehtorin haastattelu.)

”Koska nykyisyys ei ole tulevaisuus, meidän pitäisi ajatella mihin valmistamme lapsia ja nuoria koulun kautta.” (Rehtorin haastattelu.)

Myös haastattelemani nuorisotyöntekijä oli sitä mieltä, että ei koulussa opiskella koulua varten, vaan elämää varten. Rehtorin mielestä yksintekemisen kulttuuri vallitsee vieläkin liikaa koulussa, joka ei ole tulevaisuutta. Tulevaisuudessa lapset ja nuoret eivät enää pärjää näillä tiedoilla ja taidoilla, jotka tänä päivänä opetellaan ulkoa koulussa. Tulevaisuuden työelämässä tarvitaan enemmän ryhmässä tekemisen taitoja sekä taitoa etsiä ja yhdistellä tietoa – ei enää niinkään muistaa sitä ulkoa. Tämän lisäksi lapset ja nuoret tarvitsevat sellaisia sosiaalisia taitoja, joita vanha koulumuoto ei opeta. Toimintaa tulisi kehittää mahdollisimman nopeasti, koska koulu alkaa olla jo melko ”jämähtänyt” samoihin tapoihinsa.

Uusi opetussuunnitelma luo mahdollisuuksia moniammatilliselle yhteistyölle. Toteutus kaatuu kuitenkin usein resursseihin. Tässäkin kohtaa yhteistyötä rajoittavaksi tekijäksi nimettiin tuntisuunnittelu ja tuntirakenne, koska opettajan on mahdotonta irrottaa omasta lukujärjestyksestään. Jotta yhteistyö eri aineiden opettajien kanssa mahdollistuisi, tulisi se ottaa huomioon jo lukujärjestyksiä tehtäessä. Mahdollisuuksia koetaan löytyvän paljonkin, mutta yhteistyö vaatii rakenteiden muuttamista joka nähdään tulevaisuuden haasteena. Vastaaja kertoisi henkilökohtaisesti nauttivansa yhteistyöstä ja projektioppimisesta enemmän, verrattuna nykyiseen ”oppiainerajoitteiseen” mallista.

”On vaikea löytää eri alojen asiantuntijoiden kanssa. aika ja paikka suunnitella, toteuttaa ja arvioida mielekästä opintokokonaisuutta.”
(Sähköisen kyselyn vastaaja 4.)

Haastattelemanani koulussa työskentelevän nuorisotyöntekijän kokemusten perusteella uusi opetussuunnitelma voidaan kokea koulussa jopa ajankohtaiseksi ”kirosanaksi”. Koulun arjessa se tuntuu tuovan liikaa työtä. Syyksi tähän nuorisotyöntekijä näki sen, että opetussuunnitelmaa ei ehkä vielä ostata soveltaa tarpeeksi hyvin ja sen orjallinen noudatus vie voimavaroja. Opettajien kuormittuessa myös oppilaat kuormittuvat, kun suuria erilaisia opetuskokonaisuuksia toteutetaan yhtä aikaa. Oppilaissa tämä aiheuttaa ylimääräistä stressiä, etenkin niissä jotka haluavat tehdä kaiken ”täydellisesti”. Nuorisotyöntekijä kertoi arjessa priorisoivansa usein nuorten kanssa, mikä on tärkein asia hoitaa ensimmäisenä.

”Jotain töitä joutuu joskus jopa palauttamaan myöhässä johtuen päällekkäisyyksistä.” (Nuorisotyöntekijä yksilöhaastattelussa.)

Uusia toimintatapoja vasta haetaan, ja opettajalla ei ehkä vielä ole oikeanlaisia välineitä soveltaa opetussuunnitelmaa, joka aiheuttaa myös kritisointia muutosta vastaan. Voitaisiin siis sanoa, että ainakin kyseisessä koulussa opettajat eivät vielä ole pystyneet suunnittelemaan yhteneväisiä kokonaisuuksia. Tämä toiminta heijastuu myös nuoriin. Koulussa tarvittaisiinkin siis enemmän yhdessä suunnittelua, ja esimerkiksi vuosikello voisi ehkäistä projektien ja suurien oppimiskokonaisuuksien päällekkäisyyttä. On kuitenkin tärkeä muistaa, että uuden opetussuunnitelman on tarkoitus luoda uusia mahdollisuuksia ja mielekkäämpiä tapoja opiskella, eikä kuormittaa oppilaita tai opettajia.

”[Suunnittelussa] Täytyisi nähdä koko jakso kokonaisuutena eri oppiaineiden kesken, mutta oman työn suunnittelukin [opettajilla] tuntuu haastavalta.” (Koulunuorisotyöntekijän yksilöhaastattelu.)

Kysyin yksilöhaastattelussa koulunuorisotyöntekijältä koulunuorisotyön kehittymisen haasteista. Hän kertoi, että koulun voi olla haastavaa sovittaa strategiaansa nuorisotyön kanssa yhteen. Koulunhenkilökunnan suhtautuminen nuorisotyön määrittää pitkälle sitä, kuinka paljon nuorisotyö voi kyseisessä koulussa toimia. Nuorisotyö on siis osittain riippuvainen siitä, kuinka se arvotetaan koulussa. Työ saatetaan nähdä ”ylimääräisenä” eikä oppimista tukevana toimintana. Osittain tähän saattaa vaikuttaa myös se, että nuorisotyön ehkäisevän ja tukevan työn positiiviset heijastukset näkyvät vasta myöhemmin. Täytyisi siis pyrkiä siihen, että monialainen yhteistyö olisi jokaisen työntekijän arvon tunnustamista sekä osaamisen tunnistamista. Koulussa voidaan esimerkiksi ajatella, että nuorisotyö on kohdennettu vain haasteellisimmille oppilaille. Lähtökohtaisesti nuorisotyö on koulussa jokaista nuorta varten, ei vain ”sammuttelemassa tulipaloja” haastavissa tilanteissa. Tätä kokemusta tukee kyselyni vastaukset, joissa osa koulun henkilökunnasta koki nuorisotyön olevan puuttuva taho ongelmatilanteissa. Myös rehtori kuvasi yksilöhaastattelussa nuorisotyön ”kohtauspaikkaa” tarpeellisena haastaville nuorille.

Mahdollisuuksia mökötyksestä huolimatta

Kysyttäessä uuden opetussuunnitelman tuomista mahdollisuuksista monoammattilliseen yhteistyöhön, vastauksia tuli monenlaisia. Rehtori koki uuden opetussuunnitelman erityisesti korostavan yhteistyön moninaisuuden hyödyntämistä. Toki yhteistyötä tehdään jo paljon, mutta uusi opetussuunnitelma luo ikään kuin rungon ja selkärangan sille, että yhteistyötä voidaan tehdä yhä enemmän. Sähköisessä kyselyssä osa koki moniammatillisen yhteistyön pakollisena, ja osa näki opetussuunnitelma tuovan sille paljon uusia mahdollisuuksia. Pakollisuuden syynä nähtiin niin nuorten oppimisen ongelmat, kuin henkilökohtaiset jaksamisen haasteet.

”Oppilailla olisi tarve sada erilaisia oppimisen muotoja tukemaan omaa oppimista erilaisissa ympäristössä.” (Sähköisen kyselyn vastaaja 2.)

”Tällainen toiminta laajentaa oppilaan maailmankuvaa ja syventää ajattelua.” (Sähköisen kyselyn vastaaja 3.)

Eräs sähköiseen kyselyyn vastannut oli sitä mieltä, että ilmiöoppiminen avaa uusia mahdollisuuksia moniammatilliseen yhteistyöhön. Ilmiöoppimisessa ilmiöitä tarkastellaan monista eri näkökulmista käsin.

Yksilöhaastattelussa nuorisotyöntekijänkin mielestä uusi opetussuunnitelma antaa lisää tilaa nuorisotyön toiminnalle koulussa. Hän itse näkisi esimerkiksi tunne- ja turvataitojen koulutuspaketin hedelmällisenä nuorisotyön osaamisalueena. Lisäksi nuorisotyö voisi keskittyä joihinkin teemoihin, esimerkiksi nuorten mielenterveystaitoihin sekä hyvinvointiin. Opetussuunnitelman myötä nuorisotyöntekijä koki koulun ilmapäärin olevan sallivampi nuorisotyön toiminnalle, vaikkakin joissain kouluissa vanhat tavat kavahtavat ulkopuolisia toimijoita koulussa.

Laaja-alaiseen yhteistyöstä puhuttaessa koulussa toimiva nuorisotyöntekijä kertoi, että hänen koulussaan toimii kehittyvä koulu-työryhmä, jossa pohditaan ratkaisuja ja järjestelyjä rakenteen muutoksiin. Tässä työryhmässä on myös kuultu oppilaita. Nuorisotyöntekijän kokemus on positiivinen nuorten muussakin kuulemisessa. Hän toivoisi työryhmän tartuttavan vielä enemmän nuorten toiveisiin tapahtumista. Lisäksi hän itse haluaisi tietoa enemmän siitä, mitkä ovat nuorten ja lasten huolet tänä päivänä, jotta hän voisi kiinnittää näihin huomiota omassa työssään. Koulussa kaivattaisiin opettajien jalkautumista käytäville, esimerkiksi nuorisotyöntekijän järjestämille nuorten kahvittelu-hetkiin osallistuen. Toive tuli nuorisotyöntekijän sekä oppilaiden puolesta.

8.4 Nuorisotyön osaaminen kouluympäristössä

Nuorisotyöntekijän pedagoginen osaaminen

Nuorisotyöntekijöiden iltapäivässä pohdittiin nuorisotyöntekijän osaamista yhteisöllisyyden rakentajana. Nuorisotyöllä on aikaa kohdata nuori ja ryhmä eri tavalla kuin

opettajalla. Nuorisotyöntekijän vahvuutena on se, että hän näkee ryhmän kokonaisuutena ja jokaisen yksilön ryhmän jäsenenä. Olennaista nuorisotyön osaamisessa ovat ryhmän kehitysvaiheiden ymmärtäminen ja ryhmänohjaukselliset taidot. Iltapäivässä nuorisotyöntekijöiden mukaan opettajalle ryhmän ohjaus on enemmänkin hyvän ilmapiirin / luokkarauhan ylläpitoa ja edistämistä. Nuorisotyö menee kuitenkin pintaa syvemmälle pureutuen ryhmän ja yksilön toimintaan. Opettajan tavoitteet ovat monesti oppiaineen tavoitteissa, eikä siinä, millä tavalla niitä toteuttaa, tai kuinka niitä voitaisiin tehdä eritavalla. Yksilöhaastattelussa nuorisotyöntekijä nosti myös nuorisotyöntekijän osaamisen ryhmässä. Nuorisotyöntekijällä on keinoja puuttua ryhmässä mahdollisesti vallitseviin kriiseihin. Hänellä itsellään oli hyviä kokemuksia haastavan ryhmän kanssa tehdystä, tavoitteellisesta työskentelystä. Nuorisotyöllä on tarjota menetelmiä osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen.

”Tullaan kysymään neuvoja, miten saataisiin nuoret vaikuttamaan johonkin tiettyyn asiaan. Tehtävänäni on viedä oppilaiden asiaa eteenpäin, kohtaamisten ja keskustelujen pohjalta, jos oppilaat eivät itse uskalla tai osaa. Osallisuuden edistämistä on jo kohdatuksi ja kuulluksi tuleminen.” (Koulunuorisotyöntekijä yksilöhaastattelussa.)

Nuorisotyöntekijällä on vahva pedagoginen osaaminen koulutuksen myötä. Koettiin että esimerkiksi yhteisöllisyys-kasvatukseen nuorisotyöllä on vahva osaaminen. Vertailuun nousi aineiden opettajat, joiden kyllä sisältää pedagogisia opintoja, mutta ne ovat enemmän oppiaine-keskeisiä. Keskustelussa luokanopettajat nostettiin jo ”enemmän koulutetuiksi” pedagogisissa asioissa, mutta eivät silti yltäneet samalle tasolle nuorisotyöntekijöiden kanssa. Nuorisotyöntekijän vahvuutena on oman henkilökohtaisen osaamisen yhdistäminen työhönsä. Koettiin, että nuorisotyöntekijän on helpompi tuoda harrastuneisuuttaan / mieleisiä menetelmiä työhönsä, kuin esimerkiksi opettajan. Nuorisotyöntekijän koettiin hyödyntävän useammin erilaisia menetelmiä, ja täten työn olevan mielikuvitusriikkaampaa.

Kappaleen perusteella voidaan sanoa että kuten nuorisotyössä yleensäkin, myös koulussa nuorisotyö on risteyskohdissa ja raja-asemilla toimimista.

Raja-tilan ammattilainen seisoo erilaisten toimintamuotojen rajoilla ja näkee samanaikaisesti moneen eri suuntaan. Raja-tilan ammattilaisina nuorisotyöntekijät ovat toisaalta systeemin osa ja toisaalta liittoutuvat suoraan nuorten elämismaailmaan. (Filander 2008, 93.)

Kuten yhteisöllisyyden rakentamisessakin, myös osallisuuden edistämässä nuorisotyöntekijän kohtaamisen ammattitaito nousi esiin. Ajateltiin, että nuorisotyö huomioi osallisuuden laajempänä käsitteenä; jo nuoren kohtaamisella keskustellen edistetään osallisuutta. Nuorisotyöntekijä voi huomioida yksilön haasteet, ja täten tarkastella osallisuuden toteutumista erilaisena tuloksena. Nuorisotyöntekijä näkee ikään kuin ”sipulin joka kerroksen”. Osallisuus ja osallisuuden edistämisen tavat määrittyvät jokaisen nuoren voimavarojen, ja vahvuuksien mukaan. Liika osallisuuden vaatiminen, eli osallistaminen voi joskus jopa haitata enemmän, kuin edistää sellaisen nuoren hyvinvointia, joka ei kykene aktiiviseen itsenäiseen osallistumiseen. Tällaisessa tilanteessa, nuorisotyöntekijä voi huomioida yksilön tason osallistua. Pienimmillään osallisuuden edistämistä ja osallistamista on siis yksilötason kohtaaminen ja henkilökohtainen apu pienin askelin. On totta, että tätä opettajat eivät nostaneet esiin, mutta rehtori kuitenkin kertoi osallisuudessa nimenomaan myös tästä kohtaamisesta tapahtuvasta osallisuudesta ja sen tasoista.

Osallisuuden koettiin olevan läpi-leikkaavaa nuorisotyössä, sillä työn perustana on nuorten mielipiteiden kuuleminen. Nuorisotyön osallisuuden edistäminen näyttäytyy kuitenkin vähäisenä ulkomaailmalle, kun taas esimerkiksi nuorisovaltuuston toiminta voi saada enemmän näkyvyyttä toiminnallaan. On kuitenkin hyvä muistaa, että nuorisovaltuusto on ”vain” yksi nuorten vaikutuskanava. Vaikutuskanavat ovat ajansaatossa muuttuneet ja esimerkiksi alueelliset nuorten ääniryhmät tai tilatoimikunnat ovat väistyneet. Vaikuttaminen ja osallisuus sinänsä eivät ole kadonneet mihinkään, vaan kuuleminen on kiinnittynyt arjessa toimimiseen jolloin esimerkiksi suunnittelussa huomioidaan aktiivisesti käyttäjien kuuleminen. Osallisuus herätti keskustelua myös

siitä, onko nuorisotyö tehtävän luoda yhteiskuntakelpoisia kansalaisia, mutta onko aktiivisuus muka aina merkki tällaisesta (kelpoisuudesta)?

Resurssit ja roolit

Yhteisen suunnittelun (koulun kanssa) koettaisiin edistävän yhteistyötä, sillä nuorisotyön on vaikea yksin muuttaa suuria kokonaisuuksia. Tällöin pystytään enemmänkin panostamaan mukana olemiseen, mutta ei suunnittelemaan suuria kokonaisuuksia. Nuorisotyöntekijällä osaaminen ulottuu myös koko koulun yhteisöllisyyden edistämiseen. Iltapäivään osallistuneilla kokemuksia löytyi yhteisöllisyyden rakentamisesta nuorisotyön ja koulun välille, opettajien keskinäiseen työskentelyyn sekä koulun ja opilashuoltoryhmän välille.

Nuorisotyön vahvuutena koettiin joustava ajankäyttö sekä joustava budjetti. Nuorisotyöntekijä pystyy melko paljon itse vaikuttamaan edellä mainittuihin resursseihin. Nuorisotyön ehdoton vahvuus on mahdollisuus arvottaa työssään kokema asia ”tärkeämmäksi”, ja täten keskittyä tähän tärkeänä kokemaansa asiaan perustellusti enemmän. Tällaisessa työskentelyssä ei ole tarkkaa tuntimäärää. Esimerkiksi jos koulussa tarvitaan paljon aikaa osallisuuteen liittyvissä asioissa, voi nuorisotyö keskittää ajankäyttönsä paremmin siihen kuin esimerkiksi koulu. Vaikka koulukin omaa laajat yhteistyöverkostot, nuorisotyön vahvuutena näyttäytyvät selkeästi sen yhteistyöverkostot. Esimerkkinä tästä nuorisotyöntekijät kertoivat, että nuorisopalveluilla on oma osallisuuskoordinaattori joka on apuna paljon osallisuuteen-liittyvissä asioissa.

Nuorisotyöntekijän roolin pohdittiin ehkä edesauttavan työn vaikuttavuutta ja nuorten kohtaamista sillä rooli ei ole sama kuin opettajan. Tämän koettiin vaikuttavan siten että nuoret voisivat olla vastaanottavaisempia. Tähän rooliin liittyy myös kääntöpuoli – myös nuoret tietävät että nuorisotyöntekijällä ei ole yhtä suuri auktoriteetti tai valta koulussa kuin opettajalla. Nuorisotyöntekijältä puuttuu välineet puuttua erilaisiin tilanteisiin esimerkiksi luokkatilanteissa. Opettaja voi laatia ”wilma-merkinnän”, mutta

nuorisotyöntekijäpä ei voi varoittaa tällaisella nuorta huonosta käytöksestä. Nuorisotyöntekijällä ei myöskään ole oikeuksia esimerkiksi poistaa häiritsevää oppilasta luokasta – kuten esimerkiksi nuorisotilalla voisi tehdä.

Nuorisotyöntekijät kokivat olevansa paremmassa asemassa tehdä töitä ”eritavalla” koulussa, kuin esimerkiksi opettajat. Tätä asiaa kuvattiin nuorisotyön tapana tehdä työtä ”isommilla raameilla”, ja pohdittiin sen tuomaa mahdollisuutta esimerkiksi radiikaaliuteen. Nuorisotyöntekijällä on enemmän mahdollisuuksia kannustaa vaikuttamiseen. Näihin pohdintoihin liittyivät myös maineet. Nuorisotyöntekijän ei koeta ”menettävän kasvojaan” yhtä helposti kuin opettajan, mikäli hän tekee positiivisella tavalla jotakin erilaista ”luovaa hulluttelua” nuorten kanssa. Koettiin, että opettajiin kohdistuu tällaisissa ”eritavalla menetellyissä tilanteissa” helpommin hyökkäävää kohtaamista esimerkiksi vanhempien puolesta.

Nuorisotyöntekijöiden mielestä osallisuuden haasteena koulussa näyttäytyy vahvasti nykypäivänä äly-puhelinkulttuuri. Äly-puhelimen käyttö yhteisissä toiminnoissa sekä oppitunnilla vaikuttaa oppilaan toimintaan. Oppilas ei ole läsnä ja käytös näyttäytyy epäkunnioittavana muita kohtaan. Silloin, kun oppilas ei ota osaa luokkahuoneessa tapahtuvaan yhteiseen toimintaan, poistaa se yhteisöllisyyden tunnetta, vaikka samaan aikaan oppilas olisikin osa äly-puhelimensa yhteisöä. Äly-puhelimen käyttö siis lamaannuttaa osallisuuden oikeassa elämässä, samalla lisäten sitä internetissä.

”Tästä näkökulmasta mediatilojen nähdään pikemminkin hajottavan ”aitoa” yhteisöllisyyttä kuin ylläpitävän tai tukevan yhteisöllisyyden mahdollisuuksia” (Kangaspunta 2011, 140).

Mikäli äly-puhelinkulttuurin negatiivista vaikutusta halutaan rajata, se vaatii johdonmukaista ja tiukkaa ”kuria” sekä nuorten sopeutumista tähän. Joissain tilanteissa äly-puhelimen käyttö voi kuitenkin rauhoittaa vilkasta oppilasta, ja täten myös koko ryhmää. Tämmöisessä tilanteessa on kuitenkin vaarana oppilaan huono osallisuus ja oppiminen, kun keskittyminen ei ole opetustilanteessa.

Kouluhenkilökunnan kyselyssä selvisi, että koulu kaipaisi lisää aikuisia sen arkeen. Kun kouluun saataisiin lisää aikuisia, se mahdollistaisi lisää osallisuutta. Tällöin luokkia olisi esimerkiksi helpompi jakaa erilaisiin ryhmiin. Nuorisotyön osaaminen nähtiin asiantuntevana osaamisena nuorten kanssa toimimiseen ja tapahtumien järjestämiseen. Koska nuorisotyöntekijällä ei ole opetusvastuuta hänen resurssinsa voi keskittyä oppilaiden vuorovaikutukseen, sekä yhteisöllisen toimintakulttuurin edistämiseen. Nuorisotyön integroiminen opetukseen voisi auttaa saavuttamaan opetussuunnitelman tavoitteita yhteisöllisyyden ja osallisuuden suhteen. Sen lisäksi nuorisotyö voisi lisätä oppimiseen pelillisyyttä, liikkuvuutta, learning by doing-menetelmää sekä tutkia oppimista. Näitä tuloksia tukee luvussa 6 Kiilakosken (2014, 51) teorit siitä, että nuorisotyöntekijöiden osaamista voidaan hyödyntää erilaisten kokonaisuuksien toteuttamiseen kouluissa.

Näiden lisäksi nuorisotyö voi keskittyä koulussa selkeämmin tukemaan nuorten välisiä suhteita ja huolehtimaan ryhmäprosesseista. Nuorisotyö voi olla aktiivinen toimija kouluosallisuuden edistämässä, ja tuoda kouluun uudenlaista aikuisroolia, joka on keskustelevampi ja jollaintapaa lähempänä nuorten maailmaa. Nuorisotyön on myös mahdollista tarjota menetelmiä ja erilaisia oppimisympäristöjä tiedollisen ja taidollisen oppimisen vahvistamiseen. Koulunuorisotyö voi siis kokonaisvaltaisesti tukea koulun arkea ja oppilaiden oppimista. (Kiilakoski 2014, 51.) Nuorisotyöllä autetaan ja ohjataan nuoria, joilla on haasteita yhteiskuntaan liittymisessä tai omien persoonallisten mahdollisuuksien toteutumisessa. Toiminnassa kiinnitetään huomiota tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen.

Rehtorin haastattelussa hän koki nuorisotyön tärkeäksi koulussa. Hänestä sen toimivuus kuitenkin vaihtelee. Tarpeelliseksi on nähty sellainen nuorisotyön toiminta, joka olisi kokopäiväistä, useampana päivänä viikosta tapahtuvaa, nuorisotyötä koulun arjessa. Koulunuorisotyön pitäisi olla suunnitelmallista ja pitkäjänteistä. Muuten nuorisotyöntekijä ei pääse tarpeeksi hyvin koulun toimintaan sisään tai opi tuntemaan nuoria. Huonot kokemukset ovat sattuneet esimerkiksi aluetyön kanssa, jossa yhteisen

ajan löytäminen on haaste (aamu- ja iltatyön aikataulut). Mikäli nuorisotyö järjestetään aluetyön kautta kouluissa, tulisi heidän muuttaa osittain työaikojaan. Nuorisotyöntekijästä on ollut apua myös nivelvaiheisiin, oppilaitoksiin tutustuesssa sekä vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä. ”Nuorisotyöntekijä on vähän kuin psykologin ja kuraattorin välimuoto”. Keskusteluista on usein nuorelle apua ja hän auttaa myös vanhempia ymmärtämään tilanteita.

8.5 Kokemuksia uudenaikaisesta koulunuorisotyöstä hankkeen kautta

Sähköisen kyselyn avulla oli mahdollisuus myös kysyä anonyymisti kokemuksia ja palautetta tilaajan toiminnasta koulussa. Topo-toiminta nähtiin hyödyllisenä tapana kehittää opiskelua, mutta jotain haasteita ja kehittämiskohtia tämänlaisessa toiminnassa vielä on. Etenkin yhteisen suunnittelu ajanpuute sekä oppilaiden motivointi nähtiin toiminnan haasteena. Topo-toiminta on mahdollistanut joidenkin ilmiöiden syvällisemmän ja monipuolisemman käsittelyn, tuonut elämyksellisiä oppimiskokemuksia oppilaille ja tiivistänyt oppilasryhmää. Haasteita on ollut oppilaiden motivoimisessa erilaiseen opiskeluun ja parhaita kokemuksia oli saatu, kun toiminta oli ollut koulun ulkopuolella. Topo-toiminta oli tuonut koulupäiviin elämyksiä, sekä oppilaille että opettajille. Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että koulupäivästä tulee liian raskas jos joka tunnilla käsitellään samaa aihetta eri näkökulmista. Toimintaan haluttiin lisää keinoja osallistaa oppilaita ja täten sitouttaa heitä opiskeluun, jolloin syntyisi oivallus ja ymmärrys tämän tyyliseen oppimiseen.

8.6 Unelmana päästä pois luokkahuoneesta ja yksinpuurtamisesta

”Miksi meidän pitää vetää ovi kiinni ja opettajan selvitä yksin luokassa? Kun voitaisiin yhdessä miettiä haasteita ja mahdollisuuksia ja luoda pienemmät ryhmät ja toisiin ryhmiin enemmän tukea” (Rehtori yksilöhaastattelussa.)

Unelmakoulussa ei ole luokkahuoneita tai oppilaiden luokittelua

Yksilöhaastattelussa sekä ideointi ryhmähaastattelussa kysyin työtä tekevien ”unelma-tilannetta” tämän asian tiimoilta. Haastattelemallani rehtorilla oli selkeä kuva tulevaisuuden haaveesta. Hänen haaveensa olisi, että oppiaineita opetettaisiin erilaisissa pisteissä ja oppilaat rakentaisivat päivänsä itse. Luokka-jako poistuisi ja tilalle tulisi esimerkiksi luokka-asteinen toiminta. Oppilas saisi valita ryhmänsä oman tasonsa mukaan ja tämä tarkoittaisi myös sitä, että tietynlaisesta erityisopetuksesta voitaisiin luopua, koska tuki tulisi erilaisten ryhmien ja tapojen kautta. Tämmöisessä toiminnassa kaikkien täytyisi tulla toimeen kaikkien kanssa, sillä ryhmien vaihtuvuus olisi jatkuvaa. Hänen mielestään esimerkiksi 300 oppilaan koulussa jokainen voi vielä oppia tuntemaan toisensa, mutta eri asia on kun siirrytään 1000 oppilaiden kouluihin. Silloin toimintaa täytyisi miettiä eri tavalla, suuremman oppilasmäärän vuoksi.

Mikäli ei haluta mennä niin radikaaliksi, että oppilaat itse päättävät missä työskentelevät, voitaisiin luokka-asteisesta toimintaa käyttää silti eri tavalla. Esimerkiksi alakoulussa ei olisi 1A ja 1B luokkia vaan ykkösluokkalaiset jotka tekevät yhdessä töitä ja heidät jaetaan aina erilaisiin ryhmiin. Tällainen toiminta lisäisi rehtorin mielestä yhteisöllisyyttä oppilaiden kesken mutta tukisi myös yhteisöllisyyttä opettajilla kun opetuskokonaisuuden rakennettaisiin ja toteutettaisiin yhdessä. Joskus myös lähiluokkatasot kuten ykkös- ja kakkosluokkalaisten voisit tehdä yhdessä opintoja.

”Mielestäni koulun täytyisi olla tämmöinen, vähän niin kuin työelämä”.
(Rehtori yksilöhaastattelussa.)

Tämä haastattelu ei suinkaan ole ensimmäinen, jossa hän puhuu tällaisesta tavasta käydä koulua. Hänen ajatuksiaan uudesta koulu on kritisoitu ennekin. Hän sanoo kuitenkin väittävänsä, toiminta aloitettaisiin pienestä pitäen alakoulussa, se onnistuisi. Kesken peruskoulua sitä ei voi kuitenkaan hänen mielestään muuttaa. Myös jokaisen opettajan ja toteutukseen mukana olevan henkilökunnan jäsenen täytyy olla motivoitunut tekemään työtä tällä tavalla. Tällä hetkellä opettaja koulutus on tulossa uudelleenlaiseen toimintaan mukaan, mutta hänestä sekin saisi kehittyä ajan tasalle. Henkilöstön koulutuksen lisäksi toiminta vaatisi rakenteellista muutosta. Luokkahuoneita ei tarvittaisi enää niin paljoa, vaan avoimia sekä puoliksi suljettuja työskentelypaikkoja ja –pisteitä saisi olla enemmän. Tähän verrattavaa toimintaa on tehty jo esimerkiksi Kokkolassa: Kolkkojen koulukäytävien tilalle on syntynyt pehmeästi mutkittileva ”kylänraitti”. Raitti kulkee kahdessa kerroksessa koko pitkän rakennuksen läpi. Raitin varrella luokkahuoneet ovat kuin soluja, joiden keskelle jäävissä auloissa on pehmeitä istuimia. Luokkahuoneessa pulpetit on korvattu neljän hengen työpisteillä joiden reunoilla on lisää pehmeitä istuimia. Rakennuksena toimii monitoimitalo, joka kaikkiaan koostuu yhdeksästä osasta eli ”nopasta”. Ala- ja yläkoulun lisäksi kokonaisuuteen kuuluvat neuvola ja päiväkot. Ajatuksena on, että lapsi siirtyy eteenpäin kasvaessaan, rakennuksesta toiseen. Nopat muodostavat niin sanotun ”koulukylän”, jossa ison koulun haitat ja pelot häivytetään. (Yle 2015.)

Työtä unelmatilanteen eteen

Koulussa toimivan nuorisotyöntekijän mielestä kysymys oli haastava. Hän koki, että on omalla toiminnallaan ajanut työtään ja muokannut toimintaansa juuri sellaiseksi mitä hän sen haluaisikin olevan. Hän toivoisi kuitenkin koululta löytyvän enemmän tiloja joissa tehdä nuoria kohtaavaa työtä. Tilojen lisäksi hän toivoisi työ-yhteisön olevan vieläkin vastaanottavaisempi ja että kaikki olisivat halukkaita toimimaan nuorten edun puolesta. Hän kannustaa kaikkia innokkaasti muutokseen mukaan. Kuten varmasti jokaisella nuorisotyöntekijällä, myös hänen toiveensa olisi, että kaikki olisivat tietoisia nuorisotyön osaamisesta ja osattaisiin pyytää nuorisotyötä mukaan. Myös

toive nuorten mukaan ottamisesta järkevissä määrin, esimerkiksi kehittämistyöryhmiin joita vetävät aikuiset.

”Olisi hyvä, että lähdettäisiin mukaan muutokseen eikä tyydyttäisi shanhoihin tapoihin” (Nuorisotyöntekijä yksilöhaastattelussa.)

Esimerkkinä oppilaiden järjestämästä toiminnasta hän kertoi Liikkuva Koulu-ohjelman mukana tuoma liikku-vaksi toiminta. Liikku-vaksit ovat oppilaita, jotka järjestävät liikuntatoimintaa välitunneille. Oppilaat ovat lähteneet tähän hyvin mukaan ja nuorisotyöntekijä toivoisikin, että oppilaat uskaltaisivat enemmän järjestää itse toimintaa ja koulu tukisi sitä ja loisi mahdollisuuksia siihen. Hän myös haluaisi päästä itse toteuttamaan tai olemaan mukana joittenkin oppimiskokonaisuuksien toteutuksessa. Nuorisotyö voisi myös pitää valinnais-ainetta esimerkiksi nuoren hyvinvointiin liittyen. Tällaisessa hyvinvointiin keskittyvässä opintokokonaisuudessa voitaisiin käydä läpi nuorten mielenterveyttä tai vaikka sosiaalisen median käyttäytymistä ja sen luomia paineita olla ”saatavilla” koko ajan.

”Parhaiten nuorisotyön vaikutus näkyy opettajalle, jos nuorisotyöntekijä on saanut opettajan omassa luokassa jonkun muutoksen aikaan. Olisi hyvä, jos tällainen opettaja myös jakaisi näitä kokemuksia eteenpäin muille opettajille.” (Nuorisotyöntekijä yksilöhaastattelussa.)

9 YHTEENVETOA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Osallisuus ja yhteisöllisyys ovat tunteeseen pohjautuvia kokemuksia. Yhteisöllisyys tuo turvaa ja osallisuus on vaikuttamista koulussa. Jokaisen koulussa toimivan aikuisen rooli esimerkkinä ja vastuunkantajana näiden toteutumisessa on tärkeä. Osallisuus vaatii aktiivista innostamista ja mahdollisuuksia tulla osalliseksi. Yhteisölliseksi kouluksi kasvaessa tarvitaan aktiivista vuorovaikutusta, aikaa ja vapaata yhteistä tahtotilaa. Tarvitaan yhteinen ymmärrys miksi olemme täällä ja kuinka jokainen yhteisön jäsenen on arvokas. Tämä tarkoittaa, niin oppilaiden ja henkilökunnan välistä vuorovaikutusta jota nuorisotyön keinoin voidaan edistää. Kuten luvussa 6 kerroinkin, ammattikuntien lähentyminen vaatii kouluyhteisöltä uuden ammattiryhmän hyväksyntää ja nuorisotyöltä ulottumista koulupäiviin ja arkeen (Kiilakoski 2014, 55). Koulu tarvitsee systemaattista yhteisten tavoitteiden asettamista ja jokaisen sitoutumista niihin. Onnistumiseen tarvitaan suunnittelun resurssia, kunnollista perehdytystä sekä asenteiden muutosta. Nuorisotyön on mietittävä, onko sillä mahdollisuutta luoda työpaikkoja lisää – sellaisia jotka keskittyvät vain kouluun. Kouluissa on alettava aktiivisesti tekemään työtä yksintekemisen kulttuurin sekä asenteiden purkamiseksi opetustyyliin liittyen. Opetus- ja koulutyöstä täytyisi saada kokonaisuus, jossa kaikenlaisia (myöskään ”vanhanaikaista” opetusta unohtamatta) menetelmiä ja moniammatillista osaamista osattaisiin hyödyntää. Tämän kappaleen ajatukset ovat pitkälti samoja, kuten opetussuunnitelmassakin todetaan; toimintakulttuuria kehittäessä on tärkeää pohtia sen vaikutuksia, sekä tunnistaa sen ei-toivottuja piirteitä ja alkaa toimia niiden tuomien tarpeiden mukaisesti. POPS 2014, 26).

Yhteisöllisyys ja osallisuus ovat onnistuessaan positiivisia asioita ja toimintaa. Yhteisöllisyyden varjopuoleksi voidaan lukea yhteisön yksilölle tuoma liika itsevarmuus, ja ”muiden unohtaminen” jolloin oma maailman katsomus hämärtyy ajettaessa vain omaa ja oman yhteisön etua eteenpäin. Nuorten keskuudessa vahva yhteisöllisyys voi johtaa myös huonoihin valintoihin, kuten päihteiden käyttöön. Osallisuus itsessään ei ole negatiivista, mutta kokemukset osallisuudesta voivat jäädä huonoiksi. Esimerkiksi

silloin kun nuori ei tule kuulluksi vaikka hän yrittäisi. Osallisuuden loukku onkin näennäis-osallisuus, jossa lakipykälän tai säädöksen sanelemana nuoria kuullaan, mutta kuuleminen ei vaikuta juurikaan lopputulokseen. Aikuisen täytyy pystyä luomaan oikeanlaiset tavat ja kysymykset tuottamaan nuorelta tarvittavaa tietoa. Vaikutuksen tuloksia on tärkeä sanoittaa ja tehdä näkyväksi, jotta nuori myös ymmärtää vaikuttaneensa johonkin. Nuorisotyöntekijällä on osaaminen olla tuo aikuinen.

Osallisuuden toteutuminen vaatii ammatillista osaamista, lasten ja nuorten tiedon arvostamista, vaihtoehtoisten toiminnan ja kommunikaation muotojen tunnistamista, hyväksymistä ja mahdollistamista sekä toimijuuden rakenteellisten esteiden tiedostamista ja purkamista (Peltola & Moisio 2017, 23).

Nuorisotyötä hyödyntämällä nuorelle voidaan saada positiivinen osallistettu kokemus. Nuoria on osallistettava oikealla tavalla, jotta he ovat jatkossakin osallistuvia. Erilaisien ”osallisuus-prosessien” lisäksi osallisuus täytyisi huomioida jokaisessa arjen toiminnassa ja kohtaamisessa, joita nuorisotyöllä on tuoda kouluun. Nuorisotyöntekijä pystyy erilaisten menetelmien ja ammatillisen kohtaamisen kautta edistämään osallisuutta aina yksilötasolta erikokoisten ryhmien osallisuuteen asti. Nuorisotyöntekijä kohtaa ryhmän samaan aikaan jokaisen sen yksilön huomioiden. Nuorisotyöntekijä voi rakentaa yhteisöllisyyttä niin luokkaryhmän kuin moniammatillisten yhteistyötahojen välille. Ajankohtaisena haasteina yhteisöllisyyden tukemisessa ja osallisuuden edistämässä, ovat kulttuurit liittyen yksintekemiseen sekä älypuhelimien käyttöön.

Vaikka opetussuunnitelma on avannut moniammatillisen yhteistyön mahdollisuutta nuorisotyölle kouluun, ei opetussuunnitelmassa erikseen määritellä nuorisotyön tarvetta. Hedelmällisen yhteistyön rakentuminen jää sitä tärkeänä pitävien toimijoiden varaan. Koulun rehtori on avainasemassa erilaisten oppimiskokonaisuuksien sekä tapojen ja menetelmien käytössä koulussa. Samaa toteaa Kiilakoski (2014, 120) ”Rehtori on onnistumisen henkilökeskeinen tekijä, joka on tuotettu rakenteitse.” Jo lukujärjestyksien tasolla hän on se henkilö, joka luo mahdollisuudet koulupäiviin opettajille, tehdä keskenään yhteistyötä, sekä ottamaan erilaisia toimijoita koulun toimintaan mukaan. Vaikka molemmat (nuorisotyö ja koulu) tunnistavat ja tunnustavat tarvetta ja

nuorisotyön osaamista, on muutos hidasta. Tulostenkin perusteella koulu on pitkän historiansa takia ”jäməhtänyt vanhoihin tapoihinsa”, kuten luvussa 6 kerroinkin; koulu on tottunut olemaan itsenäinen vahvan aseman instituutio muodostaen oman valtakuntansa, sen sijaan että se muodostaisi jaetun areenan erilaisille toimijoille (Kiilakoski 2014, 55). Tämän lisäksi jo uudistunut opettajakoulutus kaipaisi enemmän koulutusta uuden opetussuunnitelman tapoihin suunnitella ja toteuttaa oppimista. Ne opettajat, joilla oppi perustuu vain vanhoihin opetusmenetelmiin, täytyisi perehdyttää ja kouluttaa ajan tasalle. Täten voitaisiin myös edistää opetussuunnitelman kohtaa, joka painottaa yhteistyön tarpeellisuutta erityisesti mm. monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteuttamisessa, sekä oppimisen arvioinnissa ja tuessa (POPS 2014, 35). Koulun tulisi olla jopa edellä kävijä, sillä se valmistaa lapsia ja nuoria tulevaisuuteen. Sen taitoja eivät niinkään ole enää ulkoa kertotaulun osaaminen, vaan tiedon hankinta ja soveltaminen. Aikuisten moniammatillisen yhteistyön esimerkillä luodaan pohjaa tulevaisuuden (työ)elämän taidoista. Vaikka uusi opetussuunnitelma painottaa, että koulun käytäntöjen tulisi olla joustavia ja mahdollistaa monipuolista toimintaa, ei se vielä ainakaan työni perusteella näyttäydy (POPS 2014, 27–28).

Työni tuo todeksi Kiilakosken (2014) kirjoittamaa tietoa koulunuorisotyöstä. Nuorisotyön mahdollisuudet koulussa ovat monimuotoiset, ja työ ei monesti löydä paikkaansa heti. Tästä kertovat työssäni muun muassa molempien osapuolien kokemukset uudelleenlaisen työtavan kokeilusta ja sen muutoksen keskeneräisyydestä. Jotta nuorisotyön toiminnosta koulussa voidaan saada selkoa, täytyisi yrittää pohtia mihin nuorisotyötä kohdennetaan koulussa. Kohtaamani nuorisotyöntekijöiden kuvausten perusteella heidän työnsä painottui eniten koululuokkien kanssa tehtävään työhön, koko koulun tasolla tehtävät toiminnot, pitkäkestoisemmat yhteisölliset toiminnot. Opettajat sekä yksilöhaastattelemani nuorisotyöntekijä näkivät nuorisotyön mahdollistamassa pienryhmätoimintaa, mutta myös koululuokkien ja koko koulun kanssa tehtävän työn. Rehtori oli työssäni ainoa joka erityisesti painotti nuorisotyön yksilötyön ja perheiden välisen työn nuorisotyön kenttänä koulussa. Kukaan työssä kuulemani henkilö ei koulujen välisestä työstä juurikaan puhunut. Ajattelisin kuitenkin nuorisotyöntekijöiden kertoessa taidoistaan erilaisten yhteisöjen välillä liittyisi siihen myös eri koulujen ”välissä” tehtävä työ. Tämän lisäksi työssäni yhteistyön onnistumisen tulokset ovat kuin

suoraan Kiilakosken teoksesta. Nuorisotyön toteutuminen koulussa vaatii yhteistä aikaa ja keskustelua. Yhteisen suunnittelu ajanlisäksi tarvitaan riittävästi aikaa jotta toiminta voi vakiintua. Sen lisäksi työ tarvitsee yhteiset tavoitteet ja moniammatillisen yhteistyön hyödyntämiseen vaikuttavat yksilölliset opettajakulttuurit. (Kiilakoski 2014,86-104 & 110-16 .)

10 POHDINTA

Työni perusteella koulun työyhteisössä uusi opetussuunnitelma tuntuu luovan suurta hämmennystä sekä oman osaamisen puntaroimista. Nuorisotyön tarjoaminen kouluun ammatillisena apuna yhteisöllisyyden, osallisuuden, toiminnallisuuden sekä kohtaamisen suunnitteluun ja menetelmien luontiin, voisi varmasti olla jopa täysipäiväinen työ. Tällöin nuorisotyöntekijä toimisi konsultoijana nuorten ja aikuisten välissä, mutta ei kohtaisi arjessa niin aktiivisesti nuoria, kuin esimerkiksi välitunnilla nuorisotyötä tekevä työntekijä. Työ tuo todeksi myös sitä, että jokaiseen kouluun tarvittaisiin useampia nuorisotyöntekijöitä täyttämään näitä eri koulunuorisotyön tehtäviä. Eteenpäin on jo menty ja suunta on oikea.

Kuten yksilöhaastattelussa kuulemani nuorisotyöntekijäkin sanoi, nuorisotyön kokeminen ja sanoittaminen pohjautuvat monesti siihen, millaisessa nuorisotyön toiminnassa on ollut mukana tai millaista on nähnyt. Tämä voi koulussa asettaa tietynlaisia olettamuksia työtehtävistä. Pohdinkin siis, voisiko näitä ohjaus- ja kasvatustehtäviä tehdä jollain muulla nimellä? Tällöin voitaisiin välttyä nuorisotyön ennakko-oletuksilta. Työn perusteella nuorisotyön toimintamahdollisuudet koetaan riippuvaiseksi siitä, kuinka osaaminen tunnustetaan koulussa. Täytyisikö nuorisotyön siis tehdä enemmän työtä ajaakseen toiminnan tärkeyden näkyvyyttä kouluille? Perustella, miksi toimintaa olisi hyvä olla, miten ja mihin toiminnalla voitaisiin vaikuttaa.

Työni tuloksien perusteella nuorisotyön ja koulun täytyisi pyrkiä, niin sanottuun kasvatuskumppanuuteen. Kasvatuskumppanuudessa on kysymys koko koulun toimintakulttuurin joustavuudesta sekä asioiden ajattelemisesta uudella yhteisellä tavalla. Tällaisen toiminnan toteutuminen vaatii koko yhteisön kehittämistä ja avoimuutta uusille työntekijöille ja heidän osaamiselleen sekä muutosta omissa toiminta- ja työtavoissa. Vaarana on, että työ saattaa jäädä henkilöiden väliseksi yhteistyöksi jos henkilöstössä ei sitouduta yhteistyöhön ja toimintakulttuurin kehittämiseen. Jotta tällaiseen päästään edellyttää se aikaa ja yhteistä keskustelua, luottamuksen syntymistä koulun henkilökunnan ja nuorisotyöntekijöiden välillä – kuten jo aieminkin on todettu. Myös toisen osaamisen ja ammatillisuuden tunnistamista, kunnioitusta, arvostusta vaaditaan sekä työnkuvien ja työnjaon selkeyttämistä. On hyvä huomioida työyhteisön moniammatillisuus ja oppia hyödyntämään sitä. (Kolehmainen & Lahtinen 2014 19-20.)

Mikä muutoksessa sitten on niin vaikeaa ja missä tilanteessa ollaan nyt? Suuri muutos, kuten muutos yleensäkin, vaatii hyvää muutosjohtamista. Pehdyttyäni ajankohtaiseen keskusteluun ja työn tuloksieni perusteella näyttää siltä, että muutosta ei ehkä ole vielä ole osattu johtaa kunnolla. Työtavat ja menetelmät ovat vielä hakoteillä ja työstä puuttuu yhteinen suunnitelmallisuus, joka heijastuu myös nuoriin. Onhan opetus-suunnitelmakin (2014, 27–28) painottanut pedagogista johtamista. Johtamisen kautta haasteisiin voidaan vastata. On kuitenkin tärkeää tiedostaa, että ihmiset tekevät muutoksen yhdessä, ja onnistumista edellyttääkin henkilöstön sitoutuminen muutokseen. Muutoksen voidaankin sanoa toteutuneen vasta sitten, kun henkilöstö toteuttaa sitä työssään ja kun työyhteisössä toimitaan uuden toimintatavan mukaisesti. (Ilmarinen 2019, 4.)

Itse työn lopputulokseen ja toteutukseen olen melko tyytyväinen. Opinnäytetyön työstöön ja valmistumiseen se, että itse kehittämistyön käytännön tekeminen oli minulle täysin uutta. Minulla ei ollut kokemusta vastaavasta, kuten työssä käytetyistä menetelmistä, tieteellisestä kirjoittamisesta tai teorian ja tulosten vuoropuhelusta. Luulen, että olisin perehtynyt vieläkin enemmän tietoperustaan ja aiheesta tehtyihin tutkimuksiin ennen työn tekoa, mikäli tämän tyyppinen kehittämistoiminta olisi ollut minulle tuttua. Kehittämistyöhön olisi olennaisesti vaikuttanut myös se, että koulunuorisotyö

olisi ollut itselleni tunnetumpi konsepti. Toisaalta, jos olisin tiennyt enemmän koulu-nuorisotyöstä tai kehittämistyön käytännön tekemisestä, työn tavoitteet ja tutkimuskysymykset olisivat voineet muuttua. Työn toteutuksen olisin myös aloittanut aiemmin jolloin aikaa perusteellisempaan kohderyhmän kuulemiseen aineistoa kerätessä olisi jäänyt aikaa. Esimerkiksi sähköisen kyselyn kautta opettaja-henkilöstön kuuleminen olisi voitu toteuttaa toista menetelmää hyödyntäen. Toisaalta mietin, olisiko aineistosta tullut tällöin liian suuri työn luonnetta, ja esimerkiksi konkreettisesti koulutusohjelmani opetussuunnitelmassa tähän opintojaksoon varattuja tunteja ajatellen.

Aineiston perusteella voidaan todeta, että rehtori jota työssä kulttiin oli erittäin valveutunut opetussuunnitelman muutosta koskeviin seikkoihin. Kehittämistyön kannalta, toisen rehtorin kuuleminen olisi voinut vaikuttaa tuloksiin ja tuoda toista näkökulmaa tai tukea jo saatuja tuloksia. Tutkimuksellisesti aihetta voitaisiin jatkossa tarkastella esimerkiksi nuorten kokemuksista käsin. Kehittämistyön aihe voisi tällöin rakentua esimerkiksi opetussuunnitelman muutoksen vaikutuksista nuorten kokemana. Kohderyhmänä tähän kehittämistyöhön voitaisiin hyödyntää ehkä myös Kasvun maisema –projektiin osallistuneita oppilaita.

Uskon kuitenkin, että työni tuo ajankohtaista sanomaa koulumaailmasta koko ammattialalle. Osallistuneiden informanttien määrä ei ollut suuri, joten voidaan todeta, että kaikkea työstäni ei voi yleistää. Silti, pystyi jo pienen joukon antamista tuloksista näkemään yhteneväisyyksiä jo olemassa olevaan tietoon ja yhteiskunnalliseen keskusteluun. Työni tuokin enemmän tukea ja näyttöä sille, mihin suuntaan meidän pitäisi kehittyä, kuin kuinka ratkaista ongelmia.

LÄHTEET

Filander, Karin 2008. Artikkeliteoksessa: Hoikkala, Tommi & Sell Anna (toim.) 2008. Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. 2. muuttumaton painos. Helsinki: Nuorisotutki-musseura ry, Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 76. Sivu 93.

Hoikkala, Tommi & Kuivakangas, Johanna (toim.) 2017. Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisuja, 42. Nuorisotutkimusverkosto / nuorisotutkimusseura, julkaisuja 196.

hundred 2019. A plan for improving cooperation between school and youth work. Youth Work at Schools. Viitattu 24.4.2019. <https://hundred.org/en/innovations/youth-work-at-schools>

Ilmarinen 2019. Onnistunut muutos – Tukea onnistuneen muutoksen suunnitteluun ja läpivientiin. Verkkojulkaisu. Viitattu 26.4.2019 <https://www.ilmarinen.fi/sitesets/liitepankki/tyohyvinvointi/opas-onnistunut-muutos.pdf>

Jyväskylän kaupunki 2019. Tietoa Kasvun maisema –hankkeesta. Viitattu 3.4.2019. https://www.jyvaskyla.fi/nuoriso/kasvun_maisema

Jyväskylän yliopisto 2015. Avoin oppimateriaali, humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Aineistonhankintamenetelmät; haastattelu. viitattu 24.4.2019. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineistonhankintamenetelmat/haastattelut>

Kajaanin ammattikorkeakoulu 2019. Keskeiset käsitteet, käsitteellistäminen. Viitattu 23.4.2019. <https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Kasitteet>

Kangaspunta, Seppo (toim.) 2011. Yksilöllinen yhteisöllisyys. Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen. Tampereen yliopistopaino.

Kauhanen, Heikkilä & Hämynen 2011. Yhteisöllisen pedagogiikan ABC; Koulun yhteisöllisyyden ja osallisuuden kehittäminen nuorisotyön keinoin. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu (verkkojulkaisu). Uudistuva koulu ja nuorisotyö –hanke. Viitattu 26.4.2019. <http://www.tyoelamanverkko-opisto.fi/materials/yhteisollisen-pedagogiikan-abc.pdf>

Keva 2019. Esimiehen opas muutokseen; Esimiehenä muutoksessa, Mikä muutos?

Viitattu 24.4.2019. http://www.esimiehenopasmuutokseen.fi/esimiehena_muutoksessa/mika_muutos

Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi (toim.) 2018. Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä. Tampere: Vastapaino. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 206.

Kiilakoski, Tomi 2014. Koulu on enemmän. Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry, Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 155.

Kolehmainen, Marjo & Lahtinen, Pauliina 2014. Nuorisotyötä kouluissa. Yhteisen toimintakulttuurin kehittäminen. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja B32. Projektiraportit ja selvitykset.

Nieminen, Juha 2008. Artikkeliteoksessa: Hoikkala, Tommi & Sell Anna (toim.) 2008. Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. 2. muuttamaton painos. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry, Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisu 76. Sivut 21-27.

Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 4. painos. Viitattu 6.4.2019. https://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Opetushallituksen ylläpitämä verkkopalvelu 2019. Yhteisöllisyys. Viitattu 7.4.2019. https://www.edu.fi/yleissivistava_koulutus/teemat/osallisuus_ja_oppilaskuntatoiminta/yleissivistava_koulutus/teemat/osallisuus_ja_oppilaskuntatoiminta/osallisuus/yhteisollisyys

Opetusministeriö 2007. Osallistuva oppilas - yhteisöllinen koulu. Toimivan oppilaskunnan opas. Opetusministeriön julkaisu 2007:32. Viitattu 24.4.2019. <http://omaoppilaskunta.fi/wp-content/uploads/2014/10/Osallistuva-oppilas-yhteis%C3%B6llinen-koulu-toimivan-oppilaskunnan-opas.pdf>

Peltola, Marja & Moisio, Jenni 2017. Ääniä ja äänettömyyttä palvelukentillä. Katsaus lasten ja nuorten palvelukokemuksia koskevaan tietoon. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry, Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisu 190, sarja: Kenttä.

Rajakaltio, Helena 2019. Kohti yhteisöllistä koulua – kolme esimerkkitapausta onnistuneesta inklusiivisen koulun kehittämisestä. Tampereen yliopisto (verkkojulkaisu).

Viitattu 26.4.2019. https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/101963/kohti_yhteisollista_koulua_2017.pdf?sequence=1

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto (verkkojulkaisu). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

Suomen Kuntaliitto ry 2017. Nuorisotyön asema lainsäädännössä. Viitattu 24.4.2019.

<https://www.kuntaliitto.fi/asiantuntijapalvelut/opetus-ja-kulttuuri/nuorisotyopetus-ja-kulttuuri/nuorisotyon-asema-lainsaadannossa>

Teemoittelu, Haastattelu. viitattu. 24.4.2019. <https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos THL 2017. Mitä osallisuus on ja miten sitä edistetään? Sokra-hankkeen video osallisuudesta. Viitattu 7.4.2019. <https://www.youtube.com/watch?v=T5PUgtFihuw>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos THL 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpaperi 33/2017. Viitattu 7.4.2019. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1

Tuomi-Nikula, Heidi 2016. Yhteisöllisyys ja verkkovaikuttaminen – kehittämissuunnitelmat kahdessa case-yhdistyksessä. Laurea-ammattikorkeakoulu, Yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 7.4.2019.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/110683/Heidi%20Tuomi-Nikula%20Opinnaytetyo%202016.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Yle 2019. Ylen uutisluokka Triplet. Video: Peruskoulun uusi opetussuunnitelma jakaa vahvasti mielipiteitä. Viitattu 24.4.2019. <https://areena.yle.fi/1-50049490>

Yle 2015. Uutiset Kotimaa. Tältä näyttää upouusi koulu: soluja, noppia ja kylänraitti.

Viitattu 26.4.2019 <https://yle.fi/uutiset/3-8214996>

LIITTEET

LIITE 1

YKSILÖHAASTATTELUT

Rehtori haastattelu

- Mitä oppilaiden osallisuus ja koulun yhteisöllisyys sinusta tarkoittavat? Miten se näkyy koulussa? Onko siinä eroa verrattuna aikaan jolloin edellinen opetussuunnitelman oli käytössä?
- Millainen on roolisi ja vastuusi osallisuuden ja yhteisöllisyyden toteutumisen kannalta koulussa? (Miten se näkyy työssäsi? Voitko nimetä esimerkiksi joitakin työtehtäviä tähän liittyen?)
- Onko koulun toimintakulttuurin ja opetusmenetelmien kehittyminen ja uudistaminen tarpeellista? Miksi?
- Millaisia onnistumisia tai haasteita toimintakulttuurin ja opetusmenetelmien kehittyminen tuo työhösi? Mitä kaikkea kehittyminen vaatii? (resurssit, toimet, asenteet jne.)
- Avaako uusi opetussuunnitelma uusia mahdollisuuksia yhteistyöverkostojen kehittymiselle? Miten ja minkälaisille?
- Millaisena näet tai koet nuorisotyön roolin koulussa tällä hetkellä? Millaisia kokemuksia sinulla on koulunuorisotyöstä? Olisiko sinulla ideoita liittyen nuorisotyön kehittymiseen koulussa?
- Voisiko nuorisotyöntekijä ja nuorisotyön toiminta koulussa integroituna opetuskokonaisuuksiin edistää ja mahdollistaa entistä paremmin joitain opetussuunnitelman tavoitteita?
- Jos sinulla olisi taikasauva, mitä tekisit koulun osallisuudelle ja yhteisöllisyydelle?

Nuorisotyöntekijän haastattelu

- Millaisia ovat työtehtäväsi? Millaiseksi koet roolisi koulussa? Onko työnkuva mielestäsi selkeä?
- Mitä sinulle tulee mieleen sanoista osallisuus ja yhteisöllisyys? Mitä ne sinun mielestäsi tarkoittavat? (Mitä ne ovat? Miten ne näyttäytyvät? Millaiselta ne tuntuvat?)
- Oletko huomannut uuden opetussuunnitelman vaikuttaneen työhösi tai työ-yhteisöösi? (osallisuus, yhteisöllisyys, toiminnallisuus, erilainen toimintakulttuuri)
- Mitä taitoja nuorisotyöntekijällä on mielestäsi liittyen yhteisöllisyyden rakentamiseen ja nuorten osallisuuden edistämiseen?
- Koetko jonkun asian rajoittavan nuorisotyön kehittymistä koulussa?
- Millaisia mahdollisuuksia näet laaja-alaisessa moniammatillisessa yhteistyössä (liittyen erityisesti osallisuuden, yhteisöllisyyden ja toiminnallisuuden edistämiseen)?

”Unelma ajattelu” keskustellen

Millainen rooli nuorisotyöllä on? Millaisia työ-tehtäviä? Millainen koulu on työ-yhteisönä? Miten kuvaisitte koulun toimintakulttuuria, vastuunjakoja, resursseja? Mitä toiminta olisi ratkaissut?

(esimerkiksi nuorisotyöntekijä yhteisöllisyyden rakentajana ja edistäjänä / nuorisotyöntekijä oppilaiden osallisuuden mahdollistajana ja edistäjänä / integroitu nuorisotyö uusien opetuskokonaisuuksien mahdollistajana jne.)

LIITE 2

SUUNNITELMA

Iltapäivä koulunuorisotyöntekijöiden kanssa.

Itseni ja aiheen esittely; Nimi, koulutus, oppilaitos.

Tämä iltapäivä on osa opinnäytetyö-prosessiani. Opinnäytetyön tilaajana toimii Jyväskylän nuorisopalveluiden Kasvun maisema –hanke. Työn tavoitteena on ajantasaisen tiedon tuottaminen nuorisotyön mahdollisuuksista koulussa, peilaten uuteen opetussuunnitelmaan. Aihetta tarkastellaan erityisesti osallisuuden ja yhteisöllisyyden kannalta.

Päivän tavoite:

- Saada tietoa ajankohtaista tietoa koulunuorisotyön kokemuksista
- Saada asiantuntijoiden näkemystä ja ideoita yhdessä

Nuorisotyön osaamisala koulussa ko. aiheisiin liittyen

Nuorisotyön uusia rooleja kouluissa

Nuorisotyön integroiminen erilaisiin opetuskokonaisuuksiin

Menetelmät: Ekskursiotekniikat; Aivoriihi, Unelma-ajattelu

Materiaalia: (tulostetaan nähtäväksi.)

Opetussuunnitelman kuva-koosteet.

Nuorisotyön ammattieettinen ohjeistus.

Alkukysely (joko suullisesti tai kirjoittaen)

1. Millainen on roolisi koulussa?
2. Millaisia työtehtäviäsi ovat?
3. Millaisia menetelmiä käytät työssäsi?

Aihe ja ohjeistus ”per” fläppi-paperi. Osallistujat voivat käydä itse kirjottamassa ajatuksensa paperille. Jokaisen kohdan jälkeen yhteenveto käydään keskustellen.

1. Termien läpikäynti

Ohjeistus: Mitä sinulle tulee mieleen näistä sanoista tai mitä ne sinun mielestäsi tarkoittavat?

Mitä ne ovat? Miten ne näyttäytyvät? Millaiselta ne tuntuvat?

- A) Osallisuus
- B) Yhteisöllisyys

2. Mitä taitoja nuorisotyöntekijällä on mielestäsi koskien seuraavia aiheita

Ohjeistus: Voit miettiä esimerkiksi nuorisotyöntekijän ammattitaitoa, koulutusta, menetelmiä, henkilökohtaisia kokemuksia, tekoja, taitoja ja niin edelleen. Onko jostain johon erityisesti nuorten kanssa työskentelyyn perehtynyt on asiantuntija.

- A) Nuorten osallisuuden edistäminen
- B) Nuorisotyöntekijä yhteisöllisyyden rakentajana

3. Kuinka hyödyntää tätä opetuksessa / koulumaailmassa

Ohjeistus: Oletko huomannut työssäsi työtehtävää tai kokonaisuutta, johon erityisesti edellisessä kohdassa läpikäydyt taidot sopisivat. Tukeeko nuorisotyöntekijän osaaminen mielestäsi esimerkiksi toiminnallista oppimista.

Lopuksi

Unelma-ajattelu

Luokaa ryhmänne kanssa tarina tai kertomus nuorisotyön unelmatilanteesta koulussa. Varautukaa esittämään kertomus joko kirjallisessa tai suullisessa muodossa.

Millainen rooli nuorisotyöllä on? Millaisia työ-tehtäviä? Millainen koulu on työ-yhteisönä? Miten kuvaisitte koulun toimintakulttuuria, vastuunjakoja, resursseja? Mitä toiminta olisi ratkaissut?

(esimerkiksi nuorisotyöntekijä yhteisöllisyyden rakentajana ja edistäjänä / nuorisotyöntekijä oppilaiden osallisuuden mahdollistajana ja edistäjänä / integroitu nuorisotyö uusien opetuskokonaisuuksien mahdollistajana jne.)

LIITE 3

SÄHKÖINEN WEBROPOL-KYSELYLOMAKE

Kysely toteutetaan osana opinnäytetyötäni Humanistisessa ammattikorkeakoulussa. Opinnäytetyöni tilaajana toimii Jyväskylän kaupungin nuorisopalveluiden Kasvun maisema -hanke; jonka Topo-toimintaa on ollut koulullanne. Kyselyn tarkoituksena on kerätä ajankohtaista tietoa uuden opetussuunnitelman vaikutuksista, mahdollisuuksista ja haasteista. Tilaajan tarpeena on ajankohtaisen tiedon tuottaminen nuorisotyön mahdollisuuksista kouluissa peilaten uuteen opetussuunnitelmaan. Asiaa tarkastellaan etenkin osallisuuden ja yhteisöllisyyden kannalta, joita uusi opetussuunnitelma painottaa useammassa kohtaa.

- Mitä oppilaiden osallisuus mielestäsi merkitsee koulun arjessa?
- Mitä yhteisöllisyys mielestäsi tarkoittaa? Kuinka se tukee oppimista?
- Onko koulun toimintakulttuurin ja opetusmenetelmien kehittyminen ja uudistaminen tarpeellista? Miksi?
- Avaako uusi opetussuunnitelma tai jotkin sen osa-alueet mielestäsi enemmän mahdollisuuksia moniammatilliseen yhteistyöhön? Millaisia mahdollisuuksia tai rajoituksia näet tällaisessa moniammatillisessa yhteistyössä?
- Millaisia haasteita tai mahdollisuuksia koulun toimintakulttuurien muutokset ja kehittäminen tuovat omaan työhösi tai työ-yhteisöösi?

Koulunne on ollut mukana Kasvun maisema -hankkeen toiminnallisen perusopetuksen (topo) paja-toiminnassa. TOPO:n tehtävänä on soveltaa toiminnallisia menetelmiä erilaisissa ohjausympäristössä sekä yhdistää elämyskasvatusta peruskoulun uuden opetussuunnitelman toteuttamiseen perusopetuksen kontekstissa.

- Kerro kokemuksiasi topo-toiminnasta? Millaisia onnistumia, haasteita tai oivalluksia toiminta on tuonut?
- Millaisena näät nuorisotyöntekijän roolin koulussa? Koetko, että nuorisotyöllä voitaisiin edistää osallisuutta ja/tai yhteisöllisyyttä koulun arjessa? Miten?

- Voisiko nuorisotyöntekijä ja nuorisotyön toiminta koulussa integroituna opetuskokonaisuuksiin edistää ja mahdollistaa entistä paremmin joitain opetussuunnitelman tavoitteita?